

יד ושם ירושלים

גיליון 49, אביב תשס"ח, 2008

"ובחרת בחיים"

ניצולי השואה ומדינת ישראל

גיליון יום הזיכרון
לשואה ולגבורה תשס"ח

(עמ' 2-3)

תערוכה חדשה: "כאן בתי"

(עמ' 4-5)

רשות הזיכרון לשואה ולגבורה

יו"ר המועצה: יוסף (טומי) לפיד
סגני יו"ר המועצה: ד"ר יצחק ארד
פרופ' אלי ויזל
ד"ר ישראל זינגר
יו"ר ההנהלה: אבנר שלו
מנכ"ל: נתן איתן
ראש המכון
הבין-לאומי לחקר
השואה:
ההיסטוריון הראשי:
פרופ' דן מכמן
פרופ' יהודה באואר
פרופ' ישראל גוטמן
יועצים מדעיים:
חברי הנהלת
י"ד ושם:

לינדה אולמרט, עדנה
בן-חורין, סטפן גראייק,
אברהם דובדבני, משה
העליון, עו"ד שושנה
וינשל, אלי זבורובסקי,
דודי זילברשגל, ציפי ליבני,
יחיאל לקט, עו"ד של
(שלמה) מלכה, שלומית
עמיחי, עודד ערן,
חיים צ'סלר, ברוך שוב,
אפי שטנצלר, אמירה
שטרן, עו"ד דב שילנסקי

מערכת כתב העת

עורכת ראשית: איריס רוזנברג
עורכת בפועל: לאה גולדשטיין
חברי מערכת: יפעת בכרך-רון
דבורה ברמן
סינטיה וורצלבסקי
סוזן ויסברג
אסתי יערי

רכזת מערכת: לילך תמיר-איטח
עריכת הלשון: פנינה לוי
תרגום: עמיר וולף

סיוע:
אלכסנדר אברהם,
אהוד אמיר, כלנית בן-חיים,
שעיה בן יהודה, פרופ' דוד
בנקר, רחל ברקאי, ד"ר
גוטמן, רואי גרין, עדינה
דרכסלר, עמיר וולף,
נדיה יעקובסון, דליה כהן,
וונדי לבר, חדוה מליכאור,
אלי סאקס, דניאלה ענבר,
איילה פרץ, לימור קארו,
גדעון ראסל, לילך שטדלר

צילום: יוסי בן דוד, יצחק הררי
הפקה: מפעלי כתר בע"מ
עיצוב: סטפני ורתי עיצוב

© אפשר לצטט תוך ציון המקור.

ISSN 0793-6974

כתב העת מתפרסם
בסיוע חברת קניית השלום השקעות בע"מ.

כתובת המערכת

כתב העת י"ד ושם ירושלים
ת"ד 3477 ירושלים 91034
טלפון 02-6443409, פקס 02-6443413
yv.magazine@yadvashem.org.il
www.yadvashem.org

רשות הזיכרון – י"ד ושם
נתמכת בפעולותיה על ידי

משרד החינוך, התרבות והספורט,

ועידת התביעות

והסוכנות היהודית לארץ ישראל.

"ובחרת בחיים": ניצולי השואה ומדינת ישראל 3-2
הנושא המרכזי ליום הזיכרון לשואה ולגבורה תשס"ח

תערוכה חדשה 5-4
"כאן בית": ניצולי השואה בישראל

"עלינו להיזהר שלא להיות העומדים מהצד"
7-6 קונגרס הנוער הבין-לאומי הראשון ביד ושם

חינוך 9-8
"נתתם לי סיבה לחיות"
סמינרים המכשירים ניצולי שואה למסור עדות

מרחובות הגטו לרחבי העולם 11-10
אוסף התצלומים של ארכיון י"ד ושם עולה לאינטרנט

מדליקי המשואות תשס"ח 13-12
פרסומים חדשים 14
"אנחנו פה: ניצולי השואה במדינת ישראל"

27 בינואר 15
יום הזיכרון הבין-לאומי לקרבנות השואה
ציון ברחבי העולם

חדשות 19-16
ידידים ותומכים ברחבי העולם 23-20

יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשס"ח 24
תכנית האירועים ביד ושם

מאת ד"ר בלה גוטרמן

עליתי ארצה באנייה 'תל חי', נתפסנו ונשלחנו
למחנה עתלית. משום גיל הצעיר, 17, שוחררתי
מהמחנה [...] החלטתי להתגייס לפלמ"ח [...] התגייסתי לפלוגה של הגדוד הרביעי שליווים
נקרא 'גדוד הפורצים', עברתי אימונים יחד עם הגברים,
ולמדתי לפרק ולהרכיב מקלע 'ברן'. בחודש מרס 1948,
כשנותקה ירושלים, פלוגתנו נשלחה לחבור אליה. עברנו
את שער הגיא, והצלחנו להגיע עד מעלה החמישה מבלי
שהותקפנו. [...] הקרב על הר אדר זכור לי כקרב הקשה
ביותר. תחת האש גובשה חברותנו..."

כך סיפרה לפני עשור ביד ושם שולמית גרבש,
ניצולת שואה ילידת הולנד שהייתה כלואה במחנות ריכוז
ועבודה וצעדה בצעדת המוות. היא סיימה את דבריה
באמרה: "בזמן שירותי בפלמ"ח נוצרו קשרי אחווה בינינו,
הלוחמים, הגורמים לי להרגיש, גם בשעות הקשות,
שמדינת ישראל היא ביתי".

שולמית חזרה עם אחיותיה להולנד בתקווה למצוא
את הוריה, אולם הם לא שרדו, והצעירות החליטו
לעלות לארץ ישראל. כמותן היו רבבות יהודים – חלק
מתנועת המונים הידועה בשם "הבריחה" שנעה אל
חופי הים התיכון. משאת נפשם של רבים מהם הייתה
ארץ ישראל, והם שאפו להצטרף אל היישוב ולהשתתף
במאבק להשגת עצמאות לאומית. בני נוער גלמודים
שיצאו ממחנות ומיערות, נשים וילדים, פרטיזנים
ולוחמים בצבאות נגד הנאצים עלו על ספינות שחתרו
את דרכן בחשאי אל ארץ ישראל. בהגיע המעפילים
אל חופי הארץ, עצרו אותם הבריטים וכלאו אותם
במחנות – שוב מאחורי גדרות תיל.

לאחר החלטת עצרת האומות המאוחדות והכרזת
המדינה ועם פתיחת שערי הארץ ושחרור המעפילים
ממחנות המעצר בקפריסין, זכו העולים לצפות בלב
הומה בקו החוף המתקרב וטעמו את טעם התפוז
הראשון בחייהם. צעירים רבים שעלה בידם לפרוץ את
הסגר על הארץ מיהרו להצטרף לכוחות המגן ולימים
התגייסו לצה"ל, בלי לבקש לעצמם אתנחתא של
החלמה ושקט. הם נמנו עם הלוחמים המסורים
בחזיתות השונות, בפריצת המצור על ירושלים, בהגנה
על גוש עציון ובכל אשר נדרשו. חבריהם לנשק, ילידי
הארץ, למדו עד מהרה להעריך את נכונותם ואת
מסירותם. בשנת 1948 הגיעו לארץ מתנדבי גח"ל –
גיוס חוץ לארץ – והשתלבו ביחידות הלוחמות.
במחצית השנייה של 1948 היו כמחצית מחיילי היחידות
הלוחמות עולים חדשים. רבים מהם נפלו בקרבות,
ובהם עולים שהיו נצר אחרון למשפחתם.

במדינה הצעירה שקמה בתום מלחמת העצמאות
נכון להם מאבק חדש – מאבק על השגת פרנסה,
הקמת בית ובניית משפחה חדשה, ואף מחנות עולים,
מעברות ומגורים באוהלים ובפחונים לא הרתיעו.
הם עמלו ללא הרף וללא מנוח, מתוך שאיפה
להשתלבות מהירה ורצון עז להפוך לחלק מן החברה
הישראלית – "לבנות ולהיבנות בה" – ונטלו את
היוזמה לידיהם. משבר כלכלי ומצוקה של תקופת
הצנע, אי-ידיעת השפה, אדישות וקשיי קליטה רבים
לא ריפו את ידיהם. "בשנים הראשונות רציתי כמו
ניצולים [רבים] להתרחק מעברי, רציתי להידמות לילדי
הארץ ולחיות רק את הבעיות הקשורות לזמני ולמקומי",
סיפר היועץ האקדמי ליד ושם פרופ' ישראל גוטמן.
ללא עזרה וכמעט ללא מימון ממשלתי בנו הניצולים
את חייהם, מתוך מעורבות, עשייה וקבלת אחריות
לחיהם. הניצולים דבקו בזוהרתם היהודית והיו שותפים
פעילים במפעל הקיבוצי החשוב ביותר של העם היהודי
במאה ה-20 – הקמתה ופיתוחה של מדינת ישראל.
השנים עברו, עשור אחר עשור – משברים
חברתיים, פוליטיים וכלכליים מצד אחד וימים גדולים
של עשייה מצד אחר. אז וגם היום, ניצולי השואה
מעורבים בקליטת גלי העולים שהמשיכו להגיע,

"ובחרת בחיים"

ניצולי השואה ומדינת ישראל

הנושא המרכזי ליום הזיכרון לשואה ולגבורה תשס"ח

משום שהם עצמם רצו לשכוח. אולם שתיקה זו הופרה בעשורים האחרונים. הניצולים חשו כי הזמן הוא גורם מכריע וכי עליהם להנחיל את מורשת זיכרון השואה. בניהם ונכדיהם למדו עם השנים כי מאבקם של השורדים הוא סיפור גבורה. עתה, משביססו את חייהם והם זוכים לראות נכדים ונינים, ניצולי השואה מבקשים לספר גם את סיפור העלייה, הקליטה ובניית החיים החדשים בארץ – מעשה מופלא שאין דומה לו בהיסטוריה האנושית.

בגטאות ובמחנות ואת סיפור ההעזה של המעטים שיצאו למאבק מזוין בגטאות, במחנות וביערות. הם תיארו את דרכם האחרונה של מי שהתמוטטו בצעדות המוות, ממש על סף השחרור, והעידו על מעשיהם של חסידי אומות העולם המעטים שהאירו מעט את החשכה. את סיפורו של העם הנכחד הם הנציחו בארץ בספרי זיכרון, באנדרטאות ובספרי זיכרונות אישיים, וכיום הם ממשיכים במתן עדות לפני קהל ובליווי משלחות של תלמידים, מחנכים וחילים. היו שורדי שואה ששתקו במשך שנים רבות, אם משום שלא רצו להכביד על ילדיהם, אם

למען ניצולי שואה

נזקקים ובעשייה בכל

התחומים: בתעשייה ובכלכלה, במדע, באמנות ובתרבות, בספרות ובאמצעי התקשורת. בכולם בולטים שמותיהם של מי שחוו על בשרם את האיומה שבהתנסויות.

תחום עשייה מרכזי בחייהם היה עבודת ההנצחה: הנצחת משפחתם שלהם ובד בבד שאיפה להנציח את בני הקהילה ואת כל אחד ואחת מששת המיליונים. הם היו העדים הראשונים שהביאו את סיפור הגבורה של הקרבנות, של קידוש החיים

עולים חדשים מגיעים לביתם בצפת.
צילום: זולטן קלוגר, אוסף הארכיון הציוני המרכזי, ירושלים

"אחרי עלייתי ארצה
שני דברים עודדו
את רוחי: מיץ פירות
ופטפוט הילדים"
מרדכי לנסקי

"תולדות חיי מתחלקים
לשלושה צבעים:
צהוב הוא הטלאי
שנאלצתי לענוד
כשהייתי ילד בתקופת
השואה, אדום הוא
צבעו של הצבא
הסובייטי ששחרר
אותנו, וכחול הוא צבע
השמים של ישראל"
דן רייזינגר

"אינני מוצאת בו
תחושת אשמה על
שנשארת בחיים.
פליאה, שמחה על
כל יום נוסף, רצון
שלא לבזבז את
הזמן הנוטר, כאב
האבדה, חוב לאלה
שלא זכו - אבל לא
אשמה"
רות בונדי

"אצלי זה לא מובן
פאליו שיש לנו
מדינה ויש לנו
פרלמנט, ואשרי
שזכיתי לכך"
שלמה ברזניץ

"לפני שחלמתי
להיות סופר, היה לי
חלום אחר - להיות
ישראלי, להיראות
ישראלי ולהתנהג
כמוהו"
אהרן אפלפלד

בשנת ה-60 למדינת ישראל חיים בה כ-250,000 ניצולי שואה, כמחצית מהניצולים שהגיעו אליה מיום היווסדה. סיפורם הדרמטי על אדמת הארץ – סיפור בלתי ידוע – הוא נושאה של תערוכה חדשה שתיפתח ב-28 באפריל 2008 בביתן התערוכות ביד ושם. בתולדות ההגירות אין דומה לסיפורם של העולים הניצולים. לעתים נדירות בהיסטוריה קרה, אם קרה, שקבוצת מהגרים שזה מקרוב באה בחרה לחדור – ובעוצמה כזו – אל תוך חברה והייתה שותפה באופן פעיל כל כך בעיצובה. המילה "בחירה" היא מילה מרכזית לניצולים שעלו ארצה. עם תום מלחמת העולם השנייה בחרו מרבית הניצולים להתרכז בבניית חייהם, והם בחרו לעשות זאת בארץ ישראל – "הבית"

תערוכה חדשה:

"כאן ביתי" ניצולי השואה בישראל

משפחת קרץ, 2007. צילום: עודד בלילי

בפיהם. עבור כמה מהם היה כל זה מאוחר מדי, והם לא הצליחו לשקם את חייהם, אך רובם מצא כוחות נפש שלא ייאמנו. סיפורם הקיבוצי הוא סיפור של ניצחון אישי ואנושי. טביעות אצבעותיהם ניכרות בכל התחומים: בהתיישבות, בצבא, בתעשייה, בכלכלה, במשפט ובתרבות; יש בהם צירים וגרפיקאים, משוררים וסופרים, ספורטאים ורקדנים, אנשי אקדמיה ואנשי רוח. רבים מהם נתפסים בציבור כישראלים ילידים. השפעתם חרגה זה מכבר מהתחום הפרטי אל התחום הציבורי והיום-יומי בחיי הישראלים. מיום שדרכו רגליהם על אדמת הארץ, פעלו הניצולים בשני מסלולים: המסלול הישראלי והמסלול של זיכרון השואה, מורשתם של הניצולים. במסלול הישראלי התמקדו הניצולים בטיפוח חזק וברור של ישראליותם כדי להימנות עם מעצבי התרבות הישראלית. במסלול של זיכרון השואה הם עסקו בהנצחה ובתיעוד. לאחר משפט אייכמן התלכדו שני מסלולים אלו למסלול אחד, עת נפנתה החברה הישראלית לאמץ את הניצולים אל חיקה והפכה את זיכרון השואה למרכיב מרכזי בזוהר הלאומית.

התערוכה הוקמה בזכות תרומתם הנדיבה של קרן משפחת אדלסון, ד"ר אנדרי וקרולין בולג (שווייץ), משפחת גיספה ומריסה דיפורטו (רומא וירושלים), אגודת ידידי יד ושם בשווייץ, איבון ושמואל גלר (מקסיקו), מרים גרטלר (גרמניה), היידי וולף קאופמן (ספרד), ד"ר אולינדה מ' דה קוסיטנובסקי (פרגוואי), הקרן הלאומית האוסטרית לקרבתנות הסוציאליזם הלאומי, פרימדיה בע"מ (דרום אפריקה), רוטה ופליקס זנדמן (ארצות הברית), לזכרם של פל, חיה ודבורה יבלונקה שנספו בגטו ורשה בכ' בניסן תש"ג.

אוצרת התערוכה היא סגנית המנהלת של אגף המוזאונים יהודית שן-דר. הכותבת היא היועצת ההיסטורית של התערוכה.

למעלה: פסלון שרוליק, פלסטיק, אוסף הבובות של קטה ומושה קול ז"ל

"עלינו להיזהר שלא להיות העומדים מהצד"

קונגרס הנוער הבין-לאומי

שרת החינוך פרופ' יולי תמיר (במרכז, בחליפה אפורה) השתתפה עם נציגים מ-62 מדינות בקונגרס הנוער הבין-לאומי הראשון ביד ושם.

במפגש אינטימי עם נציגי קונגרס הנוער אמר הנשיא שמעון פרס: "תהיו גדולים כמו המטרה שאתם משרתים".

תקוותי שבני נוער, ארבעה או חמישה דורות אחרי השואה, יזהו אנטישמיות, שנאת זרים וגזענות, כדי שנוכל לספל בהן"
אדלברג וגנר, אוסטריה

בירושלים. הם הקשיבו להרצאות והשתתפו בדיונים שונים, לרבות הרצאה מפי פרופ' יהודה באואר על שואה ורצח עם והרצאה מפי שרת החוץ ציפי לבני שכותרתה "שגרירים: כוחו של הנוער סביב העולם". "מעבר לזכרם של הנספים [...] ההתחייבות למחות

הבנתי שהם לא היו רק מספרים [...] הם היו בני אדם, אנשים כמוני וכמוך"
סטפני גולדברג, מקסיקו

אבנר שלו ומנהלת בית הספר המרכזי להוראת השואה דורית נובק. השרה תמיר דיברה על המשמעות האוניברסלית של השואה ואמרה: "אנו זוכרים למען העתיד מכיוון שאנו מאמינים שהעתיד ייקבע על ידי הדרך שבה אנו מבינים את העבר". באותו יום סיירו המשתתפים במוזאון לתולדות השואה והשתתפו בטקס זיכרון באוהל יזכור. למחרת ביקרו המשתתפים בשדרת חסידי אומות העולם, וכן סיירו בעקבות שלוש הדתות

נציגי קונגרס הנוער הבין-לאומי מניחים זר באוהל יזכור.

מאת מרק גינסברג

עירים מ-62 מדינות התכנסו בבית הספר המרכזי להוראת השואה לקונגרס הנוער הבין-לאומי הראשון ביד ושם. הקונגרס נפתח ביום הזיכרון הבין-לאומי להנצחת קרבנות השואה, ב-27 בינואר 2008, ונמשך שלושה ימים. המשתתפים, בני 17-19, בהם נוצרים, יהודים, מוסלמים ובודהיסטים, דוברים של כ-30 שפות, הביעו את השקפתם של בני דורות העתיד בעניין עיצוב זיכרון השואה וחשיבותו לדורות הבאים.

בפעילויות המשותפות עם בני נוער מרקע שונה ומתרבויות שונות למדתי מהי אכן הפינה של מניעת רצח עם: סובלנות"

דוד מזור, ארצות הברית

הקונגרס, בחסות אונסקו (ארגון החינוך, המדע והתרבות של האו"ם) ובתמיכתה של קרן משפחת אדלסון, הוקדש ללימוד נושא השואה ולדיון במשמעותה האוניברסלית. במדינות שיוצגו בקונגרס: סנגל, מרוקו, אוסטריה, תאילנד, נפאל, סין, גמביה, קנדה, רוסיה, פולין, צרפת, בריטניה, גואטמלה, טורקיה, ישראל וארצות הברית.

בישיבת הפתיחה של הקונגרס השתתפו שרת החינוך פרופ' יולי תמיר, יושב ראש הנהלת יד ושם

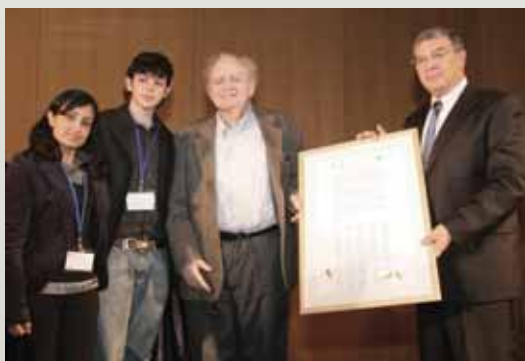
אמנת הנוער הבין-לאומית

בעמדנו כאן על הר הזיכרון בירושלים, למעלה מ-60 שנה לאחר שחרור מחנה אושוויץ-בירקנאו, אנו, בני נוער ממדינות העולם, מצהירים בזאת על מחויבותנו לשאת את לפיד הזיכרון באמצעות לימוד נושא השואה. עלינו, בני הדור האחרון ששומע את העדויות מפי הניצולים, מוטלת המשימה להמשיך ולקדם את הנחלת זיכרון השואה ואת לימוד השואה. אנו מתחייבים להעמיק וללמוד את הנושא הטעון והקשה כל כך ולהילחם בהכחשת השואה.

אנו נהיה מנהיגי המחר של קהילותינו, ולכן נעצב את עתידה של האנושות. עלינו להילחם בחוסר הסובלנות ולקדם כבוד הדדי בין בני

האדם. נעשה את כל אשר ביכולתנו כדי להבטיח זכויות אדם בסיסיות לכל אדם בכל מקום.

נציגים של בני הנוער מקונגרס הנוער הבין-לאומי הראשון ביד ושם מגישים את אמנת הנוער הבין-לאומית ליושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו וליושב ראש מועצת יד ושם יוסף (טומי) לפיד.

אנו קוראים לכל אזרחי העולם ולמנהיגיו להגן על

החברות שלנו מפני גזענות, אנטישמיות ושנאת זרים. אנו רואים בדאגה את העובדה שגם לאחר השואה מיעוטים במדינות שונות עדיין נרדפים ונרצחים. עלינו להיזהר שלא להיות העומדים מהצד.

לקחי השואה מחייבים אותנו לפעול ולהתייבב נגד חוסר סובלנות וחוסר צדק. אנו קוראים לכל בני הנוער לשמור על קדושת החיים. אנו מקווים שהקונגרס הזה ביד ושם, המתקיים השנה בפעם הראשונה, יתרום תרומה של ממש לקידום כבוד והרמוניה בין כל עמי העולם.

אנו, משתתפי קונגרס הנוער הבין-לאומי, מחויבים ללמוד מן העבר. נפעל במדינותינו ובקרב קהילותינו, ונשמר את זיכרון השואה.

זו הצהרתנו, ואנו פונים לכולם להצטרף אלינו במשימה של שימור זיכרון השואה.

29 בינואר 2008
ירושלים, ישראל

"אנו הנוער, אנו עתידו של העולם. בידינו להבטיח, בכל הדרכים הקיימות, שדבר כזה לא יקרה שוב"

מלביקה מלביה, הודו

שרת החוץ ציפי לבני נושאת דברים בקונגרס הנוער הבין-לאומי.

הראשון ביד ושם

הראיתם לנו מהו השילוב המושלם בין אנליזות לבין סיפורים אישיים (...)? זו הייתה חוויה ששינתה את חיי"
אלחנדרו קוריאטה, ונצואלה

על חוסר סובלנות היא האחריות של כולם", אמרה השרה במפגש בהשתתפות הסגל הדיפלומטי בישראל. הנרי אטונדי אסומבה, שגריר קמרון בישראל וזקן הסגל הדיפלומטי, נשא אף הוא דברים לפני הנציגים. יומה השני של הוועידה נחתם בפגישה של הנציגים עם ניצולי שואה.

ביומו האחרון של הקונגרס סיירו המשתתפים באתרים אחרים ביד ושם, בהם המוזאון לאמנות השואה, בית הכנסת ומרכז הלמידה, ונפגשו עם נשיא המדינה שמעון פרס ועם הרב הראשי לתל אביב, ניצול השואה הרב ישראל מאיר לאו. בישיבת הנעילה של הקונגרס הציגו המשתתפים לפני יושב ראש מועצת יד ושם יוסף (טומי) לפיד ויושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו אמנה בין-לאומית (ראו משמאל) בשם בני הנוער שגובשה במהלך הקונגרס.

הכותב עובד במחלקת האינטרנט באגף ההנצחה וההסברה.

עצמם מרגשות: "נתתם לי סיבה להמשיך לחיות", אמר אחד המשתתפים. עד הסמינר, רבים מהם לא סיפרו דבר לילדיהם ולמכריהם, ולאחריו הם חשים רצון עז להמשיך ולספר.

עד כה הוכשרו יותר מ-450 אנשי עדות, והם משתתפים בכל פעילויות החינוך בשפות שונות ביד ושם ומחוצה לו. בימים אלו נשלמות ההכנות לסמינר הראשון לשנת 2008.

ניצולי השואה המעוניינים להשתתף יוכלו לקבל מידע בטלפון 02-6444638.

הכותבת היא רכזת סמינרים במגמת ההשתלמויות למורים דוברי אנגלית ולחינוך יהודי בבית הספר המרכזי להוראת השואה.

ה קשבה לעדותו של אדם שהיה שם היא חוויה חזקה מאין כמותה, ואכן ביד ושם עדויות אישיות הן מרכיב עיקרי בהנצחת זיכרון השואה. אבל למי שסבל את זוועת השואה, מתן עדות היא חוויה קשה מאוד – הניצול חווה שוב את העבר, ולעתים הרגשות המתעוררים בו מביאים אותו לידי בכי ומקשים עליו לספר לקהל את שחוה.

לפיכך לפני כ-17 שנה הקים יד ושם, ביוזמתה של ניצולת השואה חנה גרינפילד, סמינרים לניצולי השואה שרוצים להעיד לפני קהל. הסמינרים מתקיימים פעמיים בשנה בניהולו של מנהל מגמת ההשתלמויות למורים באנגלית ולחינוך יהודי אפרים קיי. את הסדנאות מעביר ומלווה משה הראל שטרנברג, פסיכותרפיסט

"נתתם לי סיבה לחיות"

סמינרים המכשירים ניצולי שואה למסור עדות

מארגון "עמר" – המרכז הישראלי לתמיכה נפשית וחברתית בניצולי השואה ובבני הדור השני. בעבר תמכה בסמינרים קרן העתיד (גרמניה), והשנה תומכת בהם קרן משפחת אדלסון.

מטרת הסמינר היא ללמד את איש העדות לספר את קורותיו בשואה על ידי יצירת דו-שיח עם הקהל ויצירת עניין בקרב הקהל. בעזרת השיטות הנלמדות בסמינר, איש העדות לומד "לשלוט בסיפור" וכך גם במתרחש סביבו – הוא ער לקהל שומעיו ולמגבלות הזמן, וכך העדות נעשית מעניינת יותר, הקהל מצליח ליצור קשר עם הניצול, והוא אף קשוב יותר ומבין את המסר.

קבוצות הסמינר קטנות ואינטימיות, 20 עד 25 איש, גברים ונשים. בתכנית סדנאות תקשורת, הרצאות תוכן של אנשי יד ושם, סיור בירושלים וערב אחד של הווי. הסמינר נמשך חמישה ימים, ורובו לימוד בכיתה כמו ביום לימודים רגיל. הקבוצות מתגבשות, ונוצרים קשרים וחברויות.

הקהל יוצא נשכר מהפגישות עם ניצולי השואה, אבל גם תגובות הניצולים

חדש: "שנות ראינו רעה", כך ד' – "הפתרון הסופי"

מאת יעל ריצ'לר-פרידמן

בהיבטים השונים של "הפתרון הסופי" ומתבססים על עדויות רבות, על פסקי הלכה ועל מסמכים שממחישים את הסוגיות הקיומיות והדתיות שעלו בתקופת השילוחים ובעת השהות במחנות.

הכרך נכתב בליווי ובייעוץ אקדמי של ההיסטוריון הראשי של יד ושם פרופ' דן מכמן ובייעוץ תוכני של ההיסטוריונית אסתר פרבשטיין. הסדרה כולה משולבת בעבודה המסועפת והמפורטת הנעשית במדור החרדי במגמה להכשרת מורים. המקורות המובאים בה מרבים לשמש

את אנשי החינוך בבית הספר המרכזי להוראת השואה גם בקבוצות לא חרדיות, לחידוד המצוקות ודרכי ההתמודדות של הפרט והקהילה.

הכותבת היא ראש המדור לפיתוח תכניות לימודים בעברית במגמה להכשרת מורים בבית הספר המרכזי להוראת השואה.

אינני יודע אם עשו אי-פעם טהרה בברגן-בלזן. הרב דסברג פנה אלי ואמר: דע, לקחתי מאמסטרדם שקיות אחדות של אדמת ארץ ישראל. את כולן חילקתי. רק שקית אחת השארתי לי. שקית זאת הבאתי עכשיו על מנת לשים אותה על גופתו של אביך [...] חסד של אמת!"

יונה עמנואל, יסופר לדור, ירושלים תשנ"ד

קטע זה משולב בכרך הרביעי בסדרה **שנות ראינו רעה** המספרת את סיפורם של היהודים החרדים בשואה בהקשר היסטורי כללי ובמסגרת יהודית רחבה. סדרה זו מנסה לבטא את ערכיה ואת חוויותיה של היהדות החרדית ולעמוד בקריטריונים של היסטוריוגרפיה אקדמית. כמו כן נעשה בה ניסיון למצוא את האזיון הנכון בין כתיבה היסטורית ליעדים חינוכיים, בין רוחב יריעה להתמקדות.

הכרך שיצא לאור בעת אחרונה – **הפתרון הסופי** – עניינו ההיבטים המוסריים וההלכתיים של תקופת "הפתרון הסופי" מההיבט של הציבור היהודי, ובעיקר של היהודים שומרי המצוות. בין השאר הספר דן בתגובות הציבור היהודי ומנהיגיו למידע שהגיע טיפין-טיפין על "הפתרון הסופי" ועל גזרות השילוחים ובחייהם במחנות. עוד בספר על גורלם של יהודי הונגריה.

הספר פותח במבוא היסטורי וסוקר את התפתחות המדיניות הנאצית מראשית המלחמה ועד השמדת יהודי אירופה. הפרקים המרכזיים בספר דנים

הסרט השני בפריקט, "היא היתה שם והיא סיפרה לי" – סיפורה של חנה בר ישי"ע, מתאר את חייה של אשת החינוך לפני השואה ולאחריה. הסרט עוקב אחר חנה אשר בראשית קיץ 1944, בהיותה בת 12, גורשה עם משפחתה הענפה לאושוויץ. בסלקציה נשלחו רוב בני משפחתה לתאי הגזים, וחנה נכלאה במחנה בירקנאו עם אמה ודודותיה. סרט מיוחד ומרגש זה מתאר את חייה של חנה מימי ילדותה בעיר אונגוור ועד עלייתה לישראל והקמת משפחתה. הסרט מסרטט באופן ייחודי את קורותיה של ילדה בת 12 במחנה כפי שהם משתקפים בעיניה של אשת חינוך בכירה בישראל.

הסרט הוקרן בפעם הראשונה ב-5 במרס בבית הספר ביד ושם בנוכחות יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו, סגן הנשיא והמנכ"ל של האוניברסיטה העברית בירושלים אלחנן הכהן, מנהלת מגמת ההדרכה של בית הספר ענבל קיית' בן דב, מנהלת המרכז למולטימדיה לאה פרוואר, הבמאי ועורך הסרט צבי נבו וגיבורת הסרט ניצולת השואה חנה בר ישי"ע.

אפשר לצפות בקטעים מהסרט בתת-האתר המיוחד ליום הזיכרון לשואה ולגבורה. את הסרט וסרטים אחרים אפשר לרכוש בחנות המקוונת באתר האינטרנט של יד ושם.

קרן משפחת אדלסון תומכת בהפקת הסרטים. הכותבת היא מנהלת מגמת התקשוב בבית הספר המרכזי להוראת השואה.

לת-אתר מיוחד לציון יום הזיכרון לשואה ולגבורה

קראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשס"ח העלה בית הספר המרכזי להוראת השואה תת-אתר מיוחד באתר יד ושם באינטרנט בשפות עברית, אנגלית ושפות זרות אחרות. מאחר שנושא השנה הוא "ובחרת בחיים" – ניצולי השואה ומדינת ישראל, הניצולים הם גם הנושא העיקרי של החומרים החינוכיים בתת-האתר. הטקסים ומערכי השיעור מספרים על הניצולים ועל התנסויותיהם בשואה, על חייהם במדינת ישראל אחרי השואה ועל תרומתם להקמתה ובחיי היום-יום. כמו כן בתת-האתר מוצגות עדויות מצולמות וגלריית תמונות המשמשות במה לניצולי השואה, מספרות על חוויותיהם ומספרות על תרומתם למדינה.

"היא היתה שם והיא סיפרה לי" – סיפורה של חנה בר ישי"ע

סיפורה העדות – סיפורו של היחיד – עומדים היום במרכז של העשייה החינוכית בנושא השואה. הם מורשי האמת, אל מול הניסיונות להכחיש או לשכוח. אנשי העדות מאפשרים ללמוד את סיפור השואה תוך קרבה ומרחק בעת ובעונה אחת. הסיפור הפרטי ממחיש את משמעותו של המספר הכללי, המספר שלבנו ומוחנו מתקשים לתפוס. הפריקט "עדים וחינוך" של בית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם ושל המרכז למולטימדיה באוניברסיטה העברית מייצר סדרה של סרטי עדות שיספרו את סיפור הניצולים – חייהם לפני השואה, בשואה ולאחריה. הסרטים מצולמים במקומות ההתרחשות עצמם, והם מנסים להציג סיפור חיים מלא ועשיר ככל האפשר.

אירועי בית הספר המרכזי להוראת השואה

ינואר-מרס 2008

בחדש ינואר נפתח הסמסטר השני של השתלמויות המורים. עוד נפתחו שתי השתלמויות ייחודיות: בהשתלמות "שיח בין-דורי על השואה באמצעות הרדיו" מתקיים תהליך לימודי של השואה, ובשיאו המורים מפקים תכניות רדיו שבהן ניצולי שואה ואנשים מתחומי דעת שונים נותנים דעתם על הנושאים הנידונים; בהשתלמות "הוראת השואה – השתלמות למורים לאנגלית" המשתתפים מתמודדים עם נושא השואה בשיעורי אנגלית.

צוות הרכזים האזוריים קיים פעילויות מוצלחות רבות במסגרת "חדרי מורים לומדים" ברחבי הארץ וימי עיון לגננות מקריית גת, מרשת החינוך של בית יעקב, מהרצליה ומחבל לכיש. כמו כן נערכו ימי עיון ייחודיים – לצוות החינוך של משרד החינוך – מחזור הצפון, למנהלי בתי ספר מחדרה, למורים לחינוך מיוחד מירושלים, למנהלים מאגף החינוך החרדי בעיריית אשדוד ועוד. התקיימו גם ימי עיון למכללות פרחי הוראה ולמכללות חרדיות בכל רחבי הארץ.

בחדש פברואר התקיים הפורום השלישי של תכנית ICHEIC (הוועדה הבין-לאומית לתביעות ביטוח על תקופת השואה), ובו השתתפו 21 נציגים מ-18 מדינות באירופה. המשתתפים – ראשי מוזאונים ואנדרטאות על השואה, ראשי ארגוני השואה וצוות משרד החוץ – דנו בסמינרים של שנת הלימודים הקודמת ובתכניות פדגוגיות לשנה הבאה. כמו כן בחדשים הראשונים של שנת 2008 נערכו סמינרים למחנכים מאירופה, מדרום אמריקה ובפעם הראשונה מדרום אפריקה.

ב-6 במרס התקיים, זו השנה השלישית, קונגרס תנועות הנוער הארצי. בקונגרס השתתפו כ-350 חניכים, בוגרי השכבה הבוגרת ושנת השירות של 14 תנועות נוער ציוניות, מכל המגזרים וגוני הקשת הפוליטית והדתית בישראל.

הקונגרס עמד בסימן "ניצולי השואה, זיכרון השואה ומדינת ישראל – חזון מול מציאות", והוא נערך בשיתוף מועצת תנועות הנוער ומינהל חברה ונוער במשרד החינוך.

בקונגרס נערכו סדורים וסדנאות, ובטקס נעילת הקונגרס, בכותרת "65 שנים למרד גטו ורשה", דיבר שמחה רותם (קז'יק) (למעלה), לוחם במרד גטו ורשה, עם משתתפי הקונגרס.

מרחחובות הגטו לרחבי העולם

► אוסף התצלומים של ארכיון יד ושם עולה לאינטרנט

מאת ד"ר דניאל עוזיאל

השוואה במקומות שונים בעולם. התצלומים מגיעים ממגוון מקורות: ארכיונים רשמיים, אוספים פרטיים, מוזאונים, אוספים היסטוריים שונים וכדומה. בעקבות העלאת המאגר לאינטרנט יהיו כ-130,000 תצלומים היסטוריים נגישים לקהל הרחב. (כמה אלפי תצלומים אחרים לא יעלו לאתר מפני שחלות עליהם הגבלות חוקיות של צנעת הפרט וזכויות יוצרים). ציבור הגולשים יוכל לעשות במאגר חיפושים מורכבים על פי נושאים, שמות או מקומות גאוגרפיים. המעוניינים יוכלו להזמין תמורת תשלום עותקים איכותיים של התצלומים המוצגים באתר באמצעות קישור באתר.

האתגר של העלאת מאגר תצלומים גדול כל כך לאינטרנט הוא עצום. ראשית, יש צורך בהיערכות טכנולוגית מתאימה כדי לאפשר מהירות גלישה סבירה במאגר הכבד כל כך בשל כמות המידע המאוחסנת בו; במנוע חיפוש יהיה אפשר לעשות חיפושים מורכבים במאגר. שנית, העלאת מאגר כזה דורשת יצירת ממשק משתמש נוח וידידותי כדי לאפשר לגולשים לנווט בקלות את דרכם בתוכו. שלישית, יש להתאים את המידע הקיים על כל תצלום ותצלום במאגר להצגה באינטרנט. המטרה היא להבליט את המידע החשוב ביותר וליצור קישוריות נוחה לצורך המשך החיפוש או הרחבתו. נוסף על כך, לחיצה על תמונה מסוימת תפתח מפה של "גוגל", ובה מסומנים המקומות שבכתובית. כמו כן יש כוונה

מנדל שולף את מצלמתו. לא עוד פרחים, עננים, טבע, דומם, נוף. בתוך הזוועה שמסביב מצא את ייעודו: לצלם ולהשאיר עדות לדורות על הטראגדיה הגדולה המתרחשת לנגד עיניו.

כך תיאר אריה בן מנחם את מהות עבודתו של צלם גטו לודז' מנדל גרוסמן בספר **צלם הילך בגטו**. אריה בן מנחם עצמו היה צלם ובזמן המלחמה היה עוזרו של גרוסמן. גרוסמן נספה באפריל 1944 במחנה עבודה גרמני, אך בן מנחם שרד בשואה, ובזכותו הגיעו מאות תצלומים שצילמו שניהם בגטו ליד ושם. בחודש מאי 2008 יעלה יד ושם לאינטרנט חלק ניכר מאוסף התצלומים ההיסטוריים שלו – ובהם התצלומים שצילמו גרוסמן ובן מנחם.

תחילתו של אוסף התצלומים ההיסטוריים של יד ושם בפעילות איסוף של יחידים וקבוצות מיד לאחר סיום מלחמת העולם השנייה. עם פתיחת ארכיוני יד ושם ב-1955 שולבו בהם אוספי התצלומים שנאספו עד אז. ב-1983 הוקם מדור תצלומים נפרד, ובו נעשו האיסוף, הקטלוג והמחקר של תצלומים היסטוריים הקשורים לשואה. תצלומים אלו הם מקור רב ערך עבור היסטוריונים, מחנכים, סופרים, מפיקי סרטים ומתעניינים בציבור הרחב.

אוסף התצלומים ההיסטוריים מתעד מכלול תחומים בחיי היהודים לפני השואה ובשואה, בחיי שארית הפלטה באירופה לאחר המלחמה ובפעילות הנצחת

◀◀ בעקבות העלאת המאגר לאינטרנט יהיו כ-130,000 תצלומים היסטוריים נגשים לקהל הרחב

לחיצה על תמונה מסוימת תפתח מפה של "גוגל", ובה מסומנים המקומות שבכתובית ▶▶

ילדים וגנות בגן ילדים במחנה עקורים בווינה שבאוסטריה, 1947

גירוש יהודי הולרין בלוקסמבורג בידי המשטרה המקומית, 19 בספטמבר 1942

גונטר מרקוזה על רקע בניין חוות ההכשרה הציונית בגרוס-ביסן שבגרמניה. מרקוזה כתב יומן על התקופה שבה שהה בחווה (אוקטובר 1942-פברואר 1943) עד גירושו לאושוויץ.

הקיים באוסף התצלומים עם מידע הקיים במאגרים אחרים של יד ושם ושכבר נמצאים באינטרנט או שיהיו באינטרנט.

"ארכיון יד ושם משקיע רבות בשנים האחרונות בסריקה דיגיטלית ובמחשוב של אוספיו השונים", מסביר מנהל אגף הארכיונים ד"ר חיים גרטנר. "רוב התצלומים שבידינו נסרקו וקוטלגו, וכעת אנו יכולים להעלות אותם בהדרגה לרשת האינטרנט. מטרת הפרויקט היא בראש ובראשונה לתת לציבור הרחב גישה ישירה ופשטות אל אוסף המקורות העצום שנאסף במשך למעלה מ-50 שנה ביד ושם. אנו מקווים שהעלאת המאגר תעורר את המודעות לחשיבותם של התצלומים ותעודד עוד אנשים למסור ליד ושם למשמרת תצלומים ומסמכים דומים המצויים ברשותם. כמו כן אנו מקווים שחשיפתו של האוסף לקהל הרחב תסייע במאמץ המתמשך לפענח את התצלומים ולזהות את האנשים המצולמים בהם, וכן להבהיר ולתקן את המידע שלנו על התצלום ועל נסיבותיו כך שיממש את מורשתם של הנספים, ובהם הצלם מנדל גרוסמן".

קרן משפחת אדלסון וננסי וסם שאמי ומשפחתם (ארצות הברית) תומכים בהעלאת מאגר התצלומים של יד ושם לאינטרנט.

הכותב הוא מנהל מדור התצלומים באגף הארכיונים.

מדליקי המשואות תשס"ח

מאיר ברנד

מאיר ברנד נולד בשנת 1936 בבוכניה שבפולין למשפחה דתית אמידה של ארבע נפשות. בשנת 1941 גורש מאיר עם משפחתו לגטו בוכניה. באוגוסט 1943 חשו ההורים כי סופו של הגטו קרב והחליטו למלט את מאיר כדי שיהיה זכר למשפחה. אביו

של מאיר נתן לו דיסקית ובה פתק. בפתק ביקש ממי שימצא את מאיר לגדלו כיהודי. לאחר מכן הסביר האב למאיר בן השבע את משמעות הפרידה ונתן לו שם פולני – דודק-יוזף. ההורים שילמו לגוי, והגוי לקח את מאיר עם בת דודתו מרים ובן דודו איטק למסע רגלי של שלושה שבועות לגבול סלובקיה. לבסוף הגיע מאיר ברכבת לבדו לבודפשט, שם חבר לחבורת פליטים ויתומים. בלילות ישנו מתחת לגשרים ובימים שוטטו בשווקים, אספו שאריות של ירקות ופירות ובזזו בתים מופצצים כדי להישרד. באפריל 1944 אספה את מאיר ברטה רובינשטיין, חברת המחתרת של התנועה הציונית שהתחזתה לנצרייה בשם אילנה בוגטה. ברטה הסתירה את מאיר עם ילדים יהודיים אחרים, והם החליפו מקומות מסתור בתדירות גבוהה. ביוני יצאו ברטה ומאיר מבודפשט ב"רכבת קסטנר" והגיעו לברגן-בלזן, שם נשאר מאיר יותר משמונה חודשים. ברטה ומאיר שוחררו באפריל 1945 ונסעו לשווייץ. מאיר למד עברית בבית ספר שהקים הצלב האדום עם עליית הנוער ושלחים מהארץ. באוגוסט 1945 הוא הגיע לנמל טרנטו בדרום איטליה ולאחר שקיבל אשרה, עלה לישראל עם עליית הנוער. בספטמבר אותה שנה יצר עמו קשר דודו שחי בבלגיה לאחר שגילה את שמו של מאיר ברשימות ניצולים שהתפרסמו בעיתונים. הדוד סיפר למאיר שהוריו שושנה ויעקב ואחיו הגדול שמעון גורשו לאושוויץ ונרצחו שם. מאיר נקלט בקיבוץ נווה איתן, שם התגוררה קרובת משפחתו, וב-1954 התגייס לצה"ל, לצנחנים, ושירת בגדוד 890. הוא השתתף בפעולות התגמול, וכן בכל מלחמות ישראל – ממבצע קדש ועד מלחמת לבנון הראשונה. מאיר למד לכלכלה חקלאית והיה מרכז המשק והגזבר בקיבוצו. לאחר מכן ניהל את חטיבת הבשר בתנובה, ועם פרישתו לגמלאות הצטרף למשרד לייעוץ כלכלי, שם הוא עובד כיום. מאיר נשוי לחנה, ולהם שלושה בנים ושמונה נכדים.

נעמי שדמי

נעמי שדמי לבית שפיץ נולדה בשנת 1931 בדברצן שבהונגריה למשפחה של חמש נפשות. כשהייתה בת שלוש עברה משפחתה האמידה לבודפשט. בילדותה חשה נעמי שהיא הונגרייה גאה. בשנת 1944 נחטפו אביה ואחיה הגדול של נעמי

לעבודת כפייה ונרצחו. נעמי, אמה ואחיה הקטן יושקה גורשו עם כל יהודי העיר לאזור העוני של בודפשט. דירותיהם סומנו בכוכב צהוב, ובכל דירה נאלצו להצטופף ארבע או חמש משפחות. האם ארגנה במקום גן ילדים ונעמי עזרה לה. מדי בוקר נתנה נעמי במצוות אמה מרק לזוג זקנים. בוקר אחד ראתה נעמי שאין הם מגיבים לקריאותיה. היא קראה לאמה, ואמה אמרה: "אל תדאגי. הם לא יסבלו עוד". זה היה מפגשה הראשון של נעמי עם המוות. באחד הבקרים, בסתיו 1944, פרצו לדירה אנשי אס-אס וקלגסי "צלב החץ" (המפלגה הפשיסטית ההונגרית) ובאימיו נשק לקחו את האם. האם הביטה באין אונים בילדים ואמרה לנעמי: "שמרי על אחיך הקטן, אני סומכת עלייך". נעמי עדיין זוכרת את מבטה האחרון של אמה. כעבור שבועיים נלקחו הילדים לגטו בודפשט. נעמי התקבלה לעבודה במטבח הגטו, וכך יכלה לעזור לאחיה הקטן בן החמש. בלילות התגנבה לצד הנוצרי וביקשה מזון. בגטו היא הייתה עדה למוות המוני מרעב, מקור ומיריותיהם של אנשי "צלב החץ" והנאצים. עם השחרור על ידי הצבא האדום שבו נעמי ואחיה לביתם בבודה, אך זרים תפסו אותו וגירשו אותם. נעמי גילתה שהוריה ואחיה הגדול נספו בשואה. בנובמבר 1946 הפליגה נעמי עם אחיה הצעיר לארץ באניית המעפילים "כנסת ישראל". האנייה נעצרה, ונוסעיה נשלחו למחנה מעצר בקפריסין. כעבור שנה, באוקטובר 1947, הגיעה ארצה לקיבוץ כפר גלעדי. היא הייתה חברה בגרעין שהקים את קיבוץ האון והייתה מזכירת הקיבוץ. זמן קצר לאחר עלייתה כבר הייתה פעילה בסיוע ביישובי עולים. נעמי התגייסה לצה"ל ב-1948, הייתה קצינה קרבית בצבא, השתתפה בפעולות תחת אש ואף קיבלה צל"ש על חילוץ פצוע תחת אש. היא שירתה במשטרה במשך 20 שנה וייסדה את שירות הנשים בתפקידים מקצועיים במשטרה. היא השתחררה בדרגת ניצב משנה. כיום היא אשת עדות ומרצה לפני בני נוער ברחבי המדינה.

נעמי נשואה לאשר, ולהם שני ילדים וארבע נכדות.

מיכאל מאור

מיכאל מאור נולד בשנת 1933 בהלברשטט שבגרמניה, בן יחיד להוריו. לאחר עליית הנאצים לשלטון ברחו ההורים לספרד ומשם ליוגוסלביה, ומיכאל הועבר לבית סבו, בעיר בויל שבגרמניה. ערב המלחמה הוברח מיכאל אל הוריו בזגר

שביוגוסלביה. עם פרוץ המלחמה גורשו מיכאל והוריו לדרבנטה שביוגוסלביה. ב-1941 הוחלו חוקי הגזע על היהודים, והיהודים אולצו לשאת טלאי צהוב. המשפחה הצליחה לברוח לשטח האיטלקי, אך האיטלקים כלאו אותם במחנה ריכוז באי ראב. לאחר כניעת האיטלקים לבעלות הברית בספטמבר 1943 ברחו משפחתו של מיכאל והגיעה לשטח שהיה בשליטת הפרטיזנים. יום אחד תקפו האוסטרים, ומיכאל ברח אל היער תחת אש. ביער פגש את אביו, והשניים שהו בשלג כל הלילה תוך שהם מתחמקים מהאוסטרים. למחרת פגשו את האם ויחד הגיעו לעיר טופושקו. ב-1944 תקפו הגרמנים את טופושקו. מיכאל כבר היה רגיל לשגרת הבריחה ליער. כששב גילה כי הוריו נהרגו. משפחה יהודייה אספה אותם, והוא הועבר לבית יתומים של הפרטיזנים. הוא היה היהודי היחיד בבית היתומים וסבל מהצקות ומהתעללויות. לאחר מכן הועבר ממשפחה אומנת למשפחה אומנת, ובחן חש זר ולא שייך. הוא סיגל לעצמו תכונות של שורד. לאחר המלחמה הגיע מיכאל להכשרה ליד רומא שבאיטליה. ביוני 1945 העבירה אותו הבריגדה לנפולי, שם הוא עלה על אניית מעפילים. ב-15 ביוני 1945 הגיע ארצה ונשלח עם נוסעי האנייה לעתלית, אך הוא שוחרר והגיע לקיבוץ מזרע. בקיבוץ אומץ שוב וב-1951 התגייס לצנחנים והיה מדריך צניחה. הוא עבר קורס קצינים, השתתף בכמה פעולות תגמול, ובמבצע סיני מונה לשלישו של רפאל איתן בצנחנים. לאחר שירותו הצבאי למד מיכאל צילום בגרמניה ועבד בשורות המוסד. הוא נחל הצלחות רבות בשירות המוסד, ובפעולותיו השתמש במקצוע הצילום למסווה. למשל, הוא השיג מסמכים ממשד התובע הכללי של באדן אסן, ומסמכים אלו שימשו ראיות למעשיו של אייכמן בהשמדת יהודים בשואה. עם שובו ארצה המשיך מיכאל לשמש צלם עיתונות, ובד בבד סייע לשב"כ. הוא שב לשרת בצבא ומילא תפקידים מגוונים. לאחר שחרורו מצה"ל הקים את המודיעין במשמר הגבול והיה קצין מודיעין ארצי של מג"ב במשך 15 שנה. כיום הוא משמש בהתנדבות יושב ראש דסק איפ"א (ארגון השוטרים הבין-לאומי) ישראל לארצות דוברות גרמנית.

מיכאל נשוי לשרה, ולהם שלושה ילדים וארבעה נכדים.

אסתר סמואל-כהן

אסתר סמואל-כהן נולדה בשנת 1933 באוסלו, בירת נורווגיה. אביה, הרב יצחק סמואל, רבם של היהודים בנורווגיה, ואמה הנרייטה – שניהם ילידי גרמניה – עברו מגרמניה לנורווגיה כבר ב-1930. ב-9 באפריל 1940 כבשו הגרמנים את נורווגיה.

בשנתיים הראשונות לאחר הכיבוש נמשכו החיים כסדרם, אם כי האוכל היה בצמצום, והלימודים התקיימו בבתי פרטיים, שכן הנאצים השתמשו בבתי הספר לצרכים צבאיים. בקיץ 1942 נעצר האב. יום לפני מעצרו רמז לו קצין גרמני שכדי לו להימלט, אולם בשל אחריותו לקהילה, הוא סירב לעזוב. הוא נחקר במטה הגסטפו וב-20 בנובמבר נשלח לאושוויץ. ב-25 בנובמבר 1942 הזהירה חברת המחותרת הנורווגית, אינגביורג סלטן פוסטוודט שהייתה ידידת המשפחה, את הנרייטה, אמה של אסתר, מפני המעצר הצפוי ליהודים. "הלילה יהיה קר מאוד, הלבישי את הילדים בבגדים חמים", אמרה לה בטלפון. הנרייטה מיהרה להזהיר את גיסתה, דודתה של אסתר, ואינגביורג וחברת המחותרת סיגריד הליסן לונד העבירו את שתי המשפחות ללינה ללילה בביתם של שכנים נוצרים ולמחרת העבירו אותן לוויילה מחוץ לאוסלו. על פועלן להצלת יהודים הכיר בהן יד ושם חסידות אומות העולם. ב-3 בדצמבר 1942 הועלו בני המשפחה ועוד 30 יהודים על שתי משאיות כדי למלטם לשוודיה. הם הוסתרו במשאיות מאחורי שקי תפוחי אדמה שכוסו בברזנט. לילדים ניתנו גלולות שינה, והמבוגרים הצטוו לשתוק ולא לזוז במחסומי הביקורת הגרמניים. את הגבול לשוודיה הם חצו ברגל, בחשכה, בקור עז. במעבר הגבול הם נתקלו בשוטרים, אך הם הניחו להם להיכנס לשוודיה. הנמלטים הגיעו למחנה פליטים, וממנו עברה אסתר עם בני משפחתה לשטוקהולם הבירה. שם השתדלה אמה לחנך את ילדיה כבעבר עד תום המלחמה. רק בקיץ 1945 נודע למשפחה שהאב נספה באושוויץ. לימים העידה האם במשפט אייכמן. ב-1946 עלתה אסתר לארץ ישראל עם אמה ושני אחיה. היא הכשירה את עצמה להוראה וזמן מה לימדה ילדי עולים במעברה "מחנה דוד". אסתר היא בוגרת האוניברסיטה העברית במתמטיקה, בפזיקה ובסטטיסטיקה. בגיל צעיר הייתה למרצה בחוג, ולימים הייתה לראש החוג ונשיאת "האיגוד הישראלי לסטטיסטיקה". היא חברת "האקדמיה הנורווגית למדעים". בשנת 2004 זכתה פרופ' אסתר סמואל-כהן בפרס ישראל לסטטיסטיקה.

לאסתר ולבעלה אהרן נולדו ארבעה ילדים ו-15 נכדים.

מנחם כץ

מנחם כץ נולד בשנת 1925 בבז'יני שבפולין בבית ציוני דתי. אביו מת בינקותו, ואמו נישאה בשנית לאלהו-דוד רוט והביאה לעולם עוד שתי בנות. ביולי 1941 כבשו הגרמנים את בז'יני, ויהודים רבים נרצחו בידי האוקראינים והגרמנים. באוקטובר 1942 הוקם גטו בבז'יני, וביום כיפור 1942 גורשו מאות יהודים מהגטו למחנה ההשמדה בלז'ץ. משפחתו של מנחם התחבאה עם עוד כ-30 איש בחדר נסתר בגטו וכך ניצלה מן האקציה. באביב 1943 הקימו הנאצים מחנה עבודה ליד הגטו. אליהו ומנחם הועסקו בבית ייצור למשקאות עבור השלטונות הגרמניים. אליהו השיג עבורו ועבור מנחם היתר ללון במחנה. שבועיים לאחר שעברו לגור במחנה נראה הגטו עולה בלהבות ונשמעו רירות. אליהו אמר למנחם: "זהו. הכול נגמר. הם מחסלים את הגטו. אימא והבנות ודאי כבר לא בחיים, ולפיכך אין עוד טעם לחיי. ואתה – שמור על כבודך והיה חזק!" הוא חיבק את מנחם, עזב את המקום והתאבד בחדר הסמוך. מנחם לא בכה. בדבריו של אביו החורג "היה חזק!" ראה ציווי לחיות. כשהוצעדו יהודי המחנה לבית הקברות כדי לרצחם, נמלט מנחם, ואף שנפצע מירי הצליח להתחבא בשדה חיטה והגיע לביתו של איכר פולני שהכיר. לאחר כמה ימים הגיעו לשם גם אמו ואחותו הקטנה. האיכר, פיוטר קמייץ, החביא את משפחתו של מנחם ואת משפחתו של שמשון פוגלמן. גם לאחר שנרצח פיוטר, המשיכה אשת האיכר, הנקה, להסתירם אף שבבית גרו גם חיילים גרמניים. יד ושם הכיר בפיוטר והנקה קמייץ ובשתי בנותיהם חסידי אומות העולם. באביב 1944 ברחו המשפחות ליער, שם שהו עד שחרור בז'יני ביולי 1944. שנתיים לאחר השחרור, באוקטובר 1946, הפליגו מנחם, אמו ואחותו רינה לארץ ישראל באניית המעפילים "ברכה פולד". הבריטים עצרו את האנייה ונוסעיה גורשו לקפריסין. ב-1947 עלתה המשפחה ארצה. מנחם למד אדריכלות בטכניון. הוא זכה בפרסי אדריכלות, פרס ספר אדריכלות ותכנן בהתנדבות מוזאון בקיבוץ ברעם, לזכר יהודי בז'יני. מנחם יזם את שיקום מחנה המעפילים בעתלית, ואף תכנן בהתנדבות את שחזור המחנה. הוא פעיל בארגון יוצאי העיירה והוציא לאור ספר זיכרון ליהודי בז'יני. מנחם פועל לשיקום בית הכנסת בבז'יני.

מנחם נשוי לחנה, ולהם שני בנים ושישה נכדים.

צבי אונגר

צבי אונגר נולד בשנת 1929 בסוסנוביץ שבפולין למשפחה חרדית משכילה של 11 נפשות. כשפרצה המלחמה היה אביו פעיל בגיוס תרומות לרכישת מטוסים לצבא פולין. ב-1 בספטמבר 1939 נמלטה המשפחה מביתה, לאזור אחר בפולין. בשנת 1941 הוחלט,

עקב המחסור בבית, לשלוח את צבי ושניים מאחיו אל קרובי משפחה. "הפרידה מההורים הייתה אמורה להיות זמנית", מספר צבי, "עד היום אני מרגיש שלא נפרדתי מהוריי פרידה אמיתית". במשך שנתיים היה צבי עם קרוביו בגטו זווירציה. באוגוסט 1943 חוסל הגטו. בני המשפחה ניסו להסתתר בעליית הגג אך נתפסו כעבור כמה ימים. צבי ובן דודו הושארו בגטו במשך כחודש כדי לעבוד בחיסול בתי חרושת לטקסטיל. בספטמבר 1943 נשלח צבי לבירקנאו. כשירד מהרכבת יעץ לו אסיר בלחש להגיד כי הוא בן 18. כך הצליח צבי לעבור את הסלקציה ונשלח לבדו למחנה A. הוא נאלץ לעמוד לעתים תכופות בסלקציות. פעמים רבות הסתתר מתחת לדרגשים בזמן סלקציה וכך ניצל. לאחר שישה חודשים הוא עבר למחנה D, שם עבד בסחיבת עגלה ענקית שעברה במחנה ועליה הועמסו חפצים. צבי התוודע לאנשי הוונדוקומנדו שגרו במחנה והיה עד למרד שלהם. בינואר 1945 נשלח בצעדת המוות לגרמניה. לאחר 10 ימי צעידה הועלו האסירים על רכבת והובאו לבוכנוולד. ב-11 באפריל 1945 שחררו האמריקאים את המחנה. איש מבני משפחתו של צבי לא שרד. עם השחרור אושפז צבי בבית חולים. לאחר מכן הועבר לצרפת בסיוע OSE, ארגון יהודי לסיוע לילדים, ושוכן במוסד לילדים ליד פריז. בשנת 1947 עזב צבי את המוסד והצטרף להכשרת "פועלי ציון" בדרום צרפת, לקראת עלייתו ארצה. לאחר כמה חודשי הכשרה הוא נשלח לקורס של ההגנה במרסיי. הוא עבד עם אנשי "עלייה ב'" וב-1948 עלה ארצה בתעודות מזויפות. הוא הצטרף לחברת הנוער בקיבוץ רמת הכובש ואתם נלחם במלחמת השחרור. בשנת 1949 היה ממקימי קיבוץ מלכיה שעל גבול הלבנון, שם הוא חי עד היום. במהלך השנים עסק צבי בהנהלת חשבונות והיה מרכז המשק. צבי היה נשוי לנעמי ז"ל (נפטרה בשנת 2007), ולהם נולדו ארבעה בנים ו-16 נכדים. בנו החייל ניצן נהרג בתאונת אימונים ב-1984.

ניצולי השואה במדינת ישראל

מאת ד"ר בלה גוטרמן

קראת יום העצמאות ה-60 למדינת ישראל ראה אור בהוצאת יד ושם אלבום רב היקף, שמתעד שישה עשורים של התערות ניצולי השואה בארץ ושל שותפות ותרומה להקמת המדינה ולביסוסה. עתה, לאחר שרובם סיפרו את סיפורם האישי, עדותם תועדה, וקולם נשמע בקרב בני נוער, אנו מבקשים לספר את סיפור פועלם בארץ, שהוא סיפורה של המדינה והחברה הישראלית.

אנחנו פה: ניצולי השואה במדינת ישראל (עורכים: בלה גוטרמן, חנה יבלונקה ואבנר שלו) כולל סקירה היסטורית שבה שולב סיפורם של ארבעה שורדי שואה שחייהם בארץ משקפים את פועלם ואת עשייתם של כלל הניצולים. מעל 500 תצלומים שצולמו לאורך שנות קיומה של המדינה מתארים את דרכם של ניצולי השואה מיום השחרור, דרך המאבק לעלייה לארץ, מלחמת העצמאות, המחנות לעולים והמעברות ואת ההתמודדות היום-יומית וההתבססות בכל תחומי העשייה והיצירה. אפשר למצוא אותם בענפי המדע והרוח, בתעשייה, בספרות ובאמנות, בצבא ובספורט. באלבום גם עבודות אמנות של ציירים ניצולי השואה (שמואל בק, יהודה בקון, אלכסנדר בוגן, אברהם אופק, שמואל כץ ועוד), פריטים שונים, מסמכים, וכן קטעים מתוך ספרי זיכרונות ומתוך יצירות ספרות ושירה שכתבו ניצולי השואה. כל אלה משקפים את סיפור חייהם במדינת היהודים.

כבר בשנים הראשונות בארץ, וכאז כן עתה, דאגו השורדים לשמר את זכר תקופת השואה, והיא הייתה לחלק מן האתוס הלאומי. באותן נחישות והחלטיות שאפיינו את מאבקם לשרוד בימי השואה, כך ניגשו שורדי השואה למאמץ ההיקלטות, ההתבססות והעשייה, בבחינת "לבנות ולהיבנות בה". האלבום מצטרף אל פועלם ושואף להעביר את מורשת הזיכרון וההישגות לדורות הבאים.

האלבום רואה אור בסיועם הנדיב של טוביאס רוזאלי ברמן לזכר הוריהם רבי חנוך ושרה דבורה ברמן ואלכסנדר ומרים באייר. האלבום הופק בשיתוף המטה לציון 60 שנות עצמאות למדינת ישראל.

נעוד חדש על המדף...

עדינה דרכסלר (עורכת המהדורה העברית), אדז'יה יקירתי, ילדים יקרים: משפחת רוטגולד – מכתבים 1940-1944 ליקט את המכתבים, ערך והוסיף מבואות: סרז' רודגולד

הספר מספר את סיפורה של השואה בצרפת דרך חליפת מכתבים יוצאת דופן של משפחת רוטגולד בזמן השואה. ב-13 במאי 1941 נעצר מרדכי רוטגולד ונכלא במחנה בון-לה-רולאנד שבדרום צרפת. בפרזי נותרו אשתו אדז'יה וחמשת ילדיהם. במשך למעלה משנה התכתבו בני המשפחה התכתבות ענפה. האב כתב בקביעות לילדיו ולאשתו ותיאר את חיי היום-יום במחנה, אבל בעיקר הביע את געגועיו, את אהבתו לאשתו ולילדיו, את מסירותו למשפחתו, ומעל הכול את האופטימיות הבלתי נלאית שלו. ילדיו ואשתו כתבו לו בקביעות כמעט יום-יום. כיצד חיים חמישה ילדים קטנים ואמם, בלי האב, בצל הכיבוש והאימה? המכתבים פורשים את סיפורה של משפחה יהודית בזמן השואה שבחרה לחיות באומץ, בשמחה, בתקווה ובאמונה ויהי מה.

ב-28 ביוני 1942 נשלח מרדכי רוטגולד לאושוויץ ונספה שם. ימים מעטים לפני כן שלח לאשתו בפרזי את מכתבי הילדים, עם "דברים שונים שאני כבר לא צריך [...]. את המכתבים של הילדים שימי באיזה מקום ותשמרי. עוד נקרא אותם ביחד". את מכתבי אשתו לא החזיר. הוא התקשה להיפרד מהם ולקח אותם עמו לאושוויץ. כמוהו גם הם לא שרדו. אדז'יה והילדים ניצלו — שכנים צרפתים אמיצים החביאו אותם והבריחו אותם לדרום צרפת.

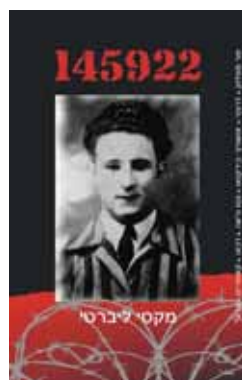
דניאל פרנקל (עורך), להיות יהודי בברלין

וסף מכתבים יחיד במינו שפותח צורה לחייה של הקהילה היהודית בברלין בצל הגירוש רואה אור בפעם הראשונה. את המכתבים כתב הרמן זמטר, מנהל מחלקת המודעות של *Jüdisches Nachrichtenblatt*, העיתון היהודי האחרון שהוסיף לצאת לאור בגרמניה הנאצית אחרי פרעות "ליל הבדולח" בנובמבר 1938. המכתבים נכתבו בעת ההתרחשויות עצמן, והם מאפשרים לנו להציץ

בהן מבעד לעיניו של מי שחווה את הרדיפות על בשרו: מה פירוש להיות יהודי בברלין בתקופת השואה? מה פירוש להיות משולל חופש תנועה, להיות מנוע מלבקר בגנים הציבוריים או לשאול ספרים בספריות ציבוריות? מה פירוש להיות על הקצבות קָרֶב מיוחדות שקוצצו והלכו משבוע לשבוע, לעמוד את הטלאי הצהוב, לחזות בגירוש שכניך וידיך ולהשתתף בלווייתו של מי שאיבד את עצמם לדעת מאימת הגירוש? ומה ידעו היהודים בברלין על כוונות הרודפים הנאצים ועל גורלם של המגורשים למזרח?

כשעלה עם רעייתו הטרייה לילי על רכבת הגירוש שיצאה מברלין לאושוויץ ב-12 במרץ 1943, היה הרמן בן 33. לילי זמטר עדיין לא מלאו אז 24 שנה.

מקסי ליברטי, 145922: פורט מונלוק, דרנסי, אושוויץ-בירקנאו, גטו ורשה, דכאו, קאופרינג, אלאך

ז סיפורו של מקסי ליברטי, בן למשפחה של 14 ילדים ששורשיה במרוקו ושהתגוררה בפרוורי העיר ליון שבצרפת. כשהיה בן 18 נתפס מקסי ונכלא בפורט מונלוק, משם נשלח למחנה דרנסי. מדרנסי גורש מקסי לאושוויץ-בירקנאו ומשם נשלח לנקות את חורבות גטו ורשה. מקסי חלה בטיפוס אבל ניצל בזכותו של יופ, מנהל "המרפאה" במקום. מקסי השתתף בצעדות המוות מוורשה למחנות דכאו וקאופרינג והגיע אליהם באפיסת כוחות. מקאופרינג צעד בצעדת המוות לאלאך והיה שם עד שהאמריקנים שחררו את המחנה. לאחר השחרור חזר מקסי ליברטי לביתו, התאושש ועשה חיל בעולם העסקים. מאז הוא מקדיש מזמנו ומכספו להנצחת זכרם של כל מי שלא שפר עליהם מזלם כמוהו ונספו בשואה.

27 בינואר

יום הזיכרון הבין-לאומי לקרבנות השואה צוין ברחבי העולם

הבין-לאומי לקרבנות השואה והוצגה שם עד סוף מרס בשיתוף מחלקת יחסי הציבור של האו"ם ומשלחת אלבניה באו"ם.

התערוכה נפתחה בניו יורק במעמד שגריר אלבניה אדריאן נריטי, אוצרת התערוכה וסגנית המנהלת של אגף המוזאונים ביד ושם יהודית שן-דר, יושב ראש האגודה האמריקנית למען יד ושם אלי זבורובסקי והצלם נורמן גרשמן. בפתחה היו כ-500 אנשים, בהם מנהלת אגף המוזאונים ביד ושם יהודית שן-דר וענבר וקרובי משפחה רבים של חסידי אומות העולם שמצולמים בתערוכה.

תערוכה על אושוויץ בבניין אונסקו בפריז

חד מאירועי יום הזיכרון הבין-לאומי לקרבנות השואה היה פתיחת התערוכה של יד ושם "אשוויץ: ממעמקי התהום" במעמד מנכ"ל אונסקו קואיכירו מטסורה (משמאל). אירוע הפתיחה

התקיים בחסות נשיא צרפת ניקולא סרקוזי ונשיא מדינת ישראל שמעון פרס ובהשתתפות שר הרווחה יצחק הרצוג (מימין), שגריר ישראל באונסקו דוד קורנבלוט (שני משמאל), מנהלת דסק ארצות דוברות צרפתית ביד ושם מירי גרוס (שנייה מימין), שר החינוך של צרפת קזביה דרקוס, נשיא הקרן הצרפתית לזיכרון השואה דוד דה רוטשילד, נשיאת הכבוד של הקרן סימון וייל ויושבת ראש אגודת ידידי יד ושם בצרפת קורין שמפנייה-כץ. אוצרת התערוכה היא סגנית המנהלת של אגף המוזאונים ביד ושם יהודית שן-דר.

כינוס עמותת דורות ההמשך: בסימן חובת ההנצחה והמאבק הנחוש באנטישמיות

ינוס עמותת דורות ההמשך נערך, זו השנה השלישית, לציון יום הזיכרון הבין-לאומי לקרבנות השואה. הפעם נערך הכינוס בסימן חובת ההנצחה והמשך המאבק הנחוש באנטישמיות. הכינוס התקיים בשיתוף פעולה של יד ושם ושל בית התפוצות אשר אירח את הכינוס.

מנחת הכינוס הייתה חברת הוועד המנהל של העמותה מיקי קנטור. הכינוס אירח את יושב ראש מועצת יד ושם יוסף (טומי) לפיד, והוא בירך את עמותת דורות ההמשך על יוזמתה ועל מאמציה לשמר את זכר השואה. "אנו עדים למעין 'רנסנס' לזיכרון השואה", אמר לפיד והוסיף: "גם לאנטישמים יש דור שני [...] האנטישמיות לא פסה, ולכן המאמץ של דור ההמשך צריך להתמקד בהנצחה אך גם בעתיד". יושב ראש העמותה שמואל סורק הסכים: "להיות דור המשך אינו 'תכנית כבקשתך'. אין לנו בררה אחרת אלא להנציח, לתעד, ללמד ולהעביר את סיפור ההורים הלאה".

ד"ר יניב לויתן, היסטוריון מאוניברסיטת חיפה ובן הדור השלישי לניצולי שואה, הרצה על תעמולה ולוחמה פסיכולוגית: "נגד היהודים הופעלה בהיסטוריה תעמולה דתית ותעמולה כלכלית", אמר לויתן. "שליט אירן כיום משתמש בשיטות התעמולה

חנוכת אתר אינטרנט חדש בשפה הערבית

ב-24 בינואר התקיים ביד ושם אירוע מיוחד לציון העלאת אתר אינטרנט חדש בשפה הערבית. האתר נחנך בדיוק שנה לאחר שנחנך תת-אתר בשפה הפרסית. האתר בערבית הוקם בזכות תרומתם הנדיבה של סטארט גולבין ואילין גולבין מקנדה. באירוע הוקרנה ברכה מיוחדת מאת הנסיך הירדני חסן: "אתר חינוכי זה על השואה בשפה הערבית מציע הזדמנות ייחודית ללמוד ולהבין נושאים שאינם רק בעלי חשיבות היסטורית אלא גם חיוניים לחיינו היום".

האירוע התקיים במעמד שר המדע, התרבות והספורט ראלב מג'אדלה. השר בירך את יד ושם ואמר: "אני, בן הדת המוסלמית וערבי ישראלי הפועל לצדם של ניצולי שואה לא מעטים וחי אתם, מודה ליד ושם על מפעלו החשוב – לא רק בהנצחת העבר אלא גם בהפקת הלקחים למען מלחמה נמרצת בגזענות, באנטישמיות, בנאו-נאציזם ובאידיאולוגיות של השנאה בכל מקום ובכל שעה [...] את האינטרנט אי אפשר לחסום בגדרות של צנזורה ושנאה. מעתה גם קוראי הערבית יכולים ללמוד את האמת על השואה".

באירוע נשאה דברים ניצולת השואה דינה בייטלר. "הכחשת השואה במדינות שונות היא עובדה קיימת. לכן חשוב מאוד שיראו אותנו, את ניצולי השואה, יקשיבו לעדויות שלנו וילמדו על השואה, גם בשפה הערבית". בעדותה ובעדויותיהם של 24 ניצולי שואה אחרים אפשר לצפות באתר בערבית.

לרגל העלאת האתר נערך דיון מיוחד בנושא "השואה והעולם הערבי" בהנחיית העיתונאית סמדר פרי (ידיעות אחרונות, משמאל). בדיון השתתפו יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו (שני משמאל), ד"ר מאיר ליטבק מאוניברסיטת תל אביב (שני מימין), העיתונאי נזיר מג'אלי (מהעיתון אלשארק אלאווסט, במרכז) והמתרגם הראשי של האתר יצחק שניביום (מימין).

תערוכה על חסידי אומות העולם מאלבניה הוצגה באו"ם

ב-29 בינואר נפתחה בבניין האו"ם בניו יורק התערוכה של יד ושם "בְּסָה: מילה של כבוד – מוסלמים אלבנים שהצילו יהודים בשואה" של הצלם האמריקני נורמן גרשמן. התערוכה הוצגה קודם ביד ושם, הועברה לבניין האו"ם לקראת יום הזיכרון

מימין לשמאל: יושב ראש האגודה האמריקנית למען יד ושם אלי זבורובסקי, מנהלת התרבות של האגודה אליזבת מונדלק זבורובסקי ותת-מזכיר האו"ם לענייני יחסי ציבור קיטאקה אקסאקה

השדרה הווירטואלית של חסידי אומות העולם

חגית אירנה שטיינפלד

המסמכים השמורים בתיקי מחלקת חסידי אומות העולם ביד ושם אוצרים סיפורים מרתקים ומעוררי השראה על גבורה וסולידריות השלבים בתיאור האבדן וסיפורי בגידה. סיפורים אלו הם גם עדות לנחישותם של הניצולים להוקיר תודה לאנשים שהצילו את חייהם. כדי שקהל רחב ככל האפשר יוכל להכיר את הסיפורים האלה, הקים יד ושם תת-אתר חדש באתר האינטרנט שלו על חסידי אומות העולם. תת-האתר יאפשר תשתית לבניית מקור מידע מקוון ומקיף על המפעל הייחודי הזה של רשות הזיכרון.

בתת-האתר החדש מידע על ההכרה של יד ושם בחסידי אומות העולם, הנחיות להגשת בקשה להענקת התואר חסיד אומות העולם, סיור וירטואלי ומפה של אתרים לכבודם של חסידי אומות העולם בהר הזיכרון, חדשות ומידע על האירועים והטקסים שנערכו בעת האחרונה, מבחר של מאמרים וקיר כבוד וירטואלי של שמות כל החסידים שהוכרו עד היום. באתר גם מבחר סיפורים, והם מלווים בתמונות ובמסמכים שנאספו ביד ושם ב-45 השנים האחרונות. מעת לעת יועלו סיפורים נוספים ותערוכות מקוונות שעניינם היבטים שונים של הנושא כגון הצלת ילדים, מצילים דתיים, הצלה במדינות שונות והצלה במחנות.

הכותבת היא מנהלת מחלקת חסידי אומות העולם.

תערוכה מקוונת חדשה: "ובחרת בחיים" - תרומתם של ניצולי השואה למדינת ישראל

חגית עמיר וולף

קראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשס"ח הועלתה לאתר יד ושם באינטרנט תערוכה חדשה על תרומתם של הניצולים למדינת ישראל ב-60 שנות קיומה. סיפוריהם של 30 ניצולים (במשך הזמן יתווספו עוד סיפורים) שבחרו להתחיל מחדש את חייהם בארץ ישראל לאחר השואה משקפים את תרומתם האדירה של ניצולי השואה לתקומתה, לביסוסה ולהתפתחותה של מדינת ישראל בכל התחומים – אמנות ותרבות, אקדמיה ומדע, ביטחון, בריאות ורווחה, חברה וכלכלה, חינוך, מחקר והנצחה, תקשורת ועיתונות. בתערוכה מוקדש גם פרק לתרומת הניצולים במלחמת העצמאות. לסיפורים מתלווים תצלומים, סרטוני וידאו וקישורי אינטרנט. התערוכה היא חלק מתת-אתר מיוחד ליום הזיכרון לשואה ולגבורה תשס"ח, ובו תשודר בשידור חי העצרת המרכזית לציון יום הזיכרון לשואה ולגבורה, יובאו סיפוריהם של ששת מדליקי המשואות ויסוקרו כלל האירועים המתקיימים ביד ושם לרגל יום הזיכרון.

הכותב הוא עורך אתר יד ושם באינטרנט בעברית.

יד ושם קיבל את ארכיונו האישי של הרב ז"ר הלפגוט ז"ל

חגית נעמי הלפרן

פני כמה חודשים התקבל ביד ושם ארכיונו האישי של הרב ד"ר צבי עזריה הרמן הלפגוט ז"ל. האוסף מתעד את קורותיו ואת פעילותו הענפה בארץ ובעולם בכל שנות חייו.

הרב עזריה הלפגוט נולד בספטמבר 1913 בבאודרה שביוגוסלביה. הוא למד בבית מדרש לרבנים ובאוניברסיטת וינה. בזמן המלחמה גויס לצבא יוגוסלביה, נפל בשבי הגרמני והיה עצור במחנות לשבויי מלחמה במשך ארבע שנים. לאחר השחרור הגיע ביוזמתו למחנה העקורים ברגן-בלזן, שם דאג להבאת הקרבת לקבורה בקברי אחים וסייע לניצולים בענייני דת ותרבות ובעניינים נפשיים ואחרים. הוא התמנה לרב הראשי של אזור הכיבוש הבריטי ושימש נציג הניצולים אצל המוסדות הבריטיים והגרמניים.

ב-1948 עלה ארצה, התגייס לצבא ותרם רבות לצה"ל ולמוסדות הלאומיים בארץ. הוא הקים בין השאר את ארגון "שארית הפלטה", התמנה ליושב ראש הלוחמים היוגוסלביים בארץ והיה חבר בהנהלה, במועצה ובועדת הביקורת של יד ושם. ב-1953 יצא לגרמניה בשליחות משרד החוץ ונתמנה לרב הראשי של קלן ולאחר מכן לרבה הראשי של סקסוניה התחתית. הרב עזריה הלפגוט תרם רבות לקשר בין ישראל לגרמניה וזים חילופי משלחות נוער ישראליות וגרמניות. מ-1971, לאחר חזרתו ארצה, שימש בהתנדבות רבה של סביון והיה פעיל בתחום החינוכי, הדתי, התרבותי והמחקרי בארץ ובעולם, עד פטירתו בשנת 2002.

את ארכיונו האישי – 25 מכלים – מסרה ליד ושם רעייתו, מלכה עזריה הלפגוט. במסמכים גם יומנו המקורי שכתב בארבע השנים שבהן היה בשבי הגרמני, התכתבות בעניין גורלן של עגונות לאחר המלחמה, מסמכים המתעדים את הבאתם לקבורה של קרבתות יהודים ברגן-בלזן, אלבומי תצלומים שונים ועוד.

תערוכה מקוונת חדשה על ארכיונו של הרב ד"ר הלפגוט תעלה בקרוב לאתר האינטרנט של יד ושם.

הכותבת היא סגנית המנהל של הארכיונים.

כינוס בין-לאומי: יהודי צפון אפריקה במלחמת העולם השנייה

חגית פרופ' זן מכמן

כשהתכנסו פקידי השלטון הנאצי הבכירים ב-20 בינואר 1942 בווינה בוואנזה בברלין לישיבה שמטרתה להבהיר צדדים ארגוניים של התכנית לחיסול שיטתי של היהודים, הובהר כמה פעמים – כך על פי הפרוטוקול שכתב אדולף אייכמן – כי מדובר ב"פתרון הסופי של שאלת היהודים באירופה". אך באיזו מידה תכנן המשטר הנאצי רצח של יהודים מחוץ לאירופה? האם הוא הועיד ליהודים בשלטון גרמני או בשלטון בעלות בריתה של גרמניה מחוץ לאירופה את גורלם של יהודי אירופה? שאלת יסוד זו בהבנת השואה התחדדה במרוצת השנים מאז 1945 משום שההיסטוריוגרפיה של השואה הן באשר לרודפים הן באשר לקרבתות הדגישה בעיקר את גורלם של יהודי אירופה.

בימים 28-30 באפריל ידונו חוקרים מאוניברסיטאות רבות בישראל, בצרפת, בגרמניה, באיטליה ובארצות הברית בנושא חשוב זה בכינוס בין-לאומי של המכון הבין-לאומי לחקר השואה ביד ושם ושל מכון בן צבי לחקר קהילות המזרח. שני המכונים פרסמו בעבר ספרים ומחקרים ראשוניים בנושא, אך בשנים האחרונות ניכר שהנושא מעורר התעניינות יתרה במחקר ובציבור. לכן התנאים מתאימים היום לדיון מעמיק ומחדש, תוך שילוב המחקר על יהודי צפון אפריקה בחקר השואה הכללי.

הכינוס יהיה בין-תחומי וידון בגורל היהודים שהתגוררו בארצות צפון אפריקה – מרוקו, תוניס, אלג'יריה ולוב – ושנמלטו אליהן בתקופת מלחמת העולם השנייה ובמחקרים חדשים במגוון נושאים, בהם תעמולת הרייך השלישי בצפון אפריקה במלחמת העולם השנייה, החרם היהודי בצפון אפריקה לאחר עליית הנאצים לשלטון בגרמניה, ריגול וריגול נגדי בטנג'יר במלחמת העולם השנייה ופליטים יהודים בצפון אפריקה. במושב הפתיחה יישא דברים הנציג התוניסאי ברשות הפלסטינית אחמד אל עבאסי. נוכחותו מביעה הזדהות עם הנושא בעולם הערבי במזרח התיכון. כמו כן יכבדו בנוכחותם את המושב שגרירי המדינות שהיו מעורבות במלחמה ובגורל היהודים בשואה, ובהם שגרירי איטליה, גרמניה, ספרד וצרפת.

הכינוס נערך בסיוע ועידת התביעות, משרד החינוך, משרד החוץ, המכון ליהדות זמננו ע"ש אברהם הרמן באוניברסיטה העברית בירושלים, הפדרציה הספרדית העולמית, מכון גתה בירושלים, המרכז האמריקני של שגרירות ארצות הברית בישראל, הוועד הישראלי לאונסקו, שגרירות גרמניה בישראל ושגרירות צרפת בישראל.

הכותב הוא ההיסטוריון הראשי של יד ושם.

האזכרה השנתית במלאות 65 שנה לגירוש יהודי מקדוניה נפתחה ב-11 במרס בטקס אזכרה בבית הכנסת מפי החזן עקיבא אסקיו והרב אבי קוזמה (במרכז התמונה). בטקס נשאו דברים מרים אביעזר, יושבת

ראש התאחדות יוצאי יוגוסלביה, וניצולי השואה ממקדוניה גיטה קלדרון ויצחק אדיוס. ד"ר רחל שלי-לוי דרומר מאוניברסיטת בר אילן וההיסטוריונית ג'ני לבל נשאו הרצאות. את האירוע הנחתה עורכת פנקסי הקהילות של מערב אירופה ד"ר ברכה ריבלין.

ב-12 במרס נערך ביד ושם **טקס הענקת אות חסיד אומות העולם לאדוורדו פרופר דה קיאחון ז"ל מספרד**. את האות והמדליה קיבלו בשמו ילדיו פליפה פרופר (משמאל) ואלנה בונהם קרט (שנייה משמאל) מידי

יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו (מימין). הטקס נערך בגן חסידי אומות העולם בנוכחות שגריר ספרד בישראל, מנהלת מחלקת חסידי אומות העולם אירנה שטיינפלד (שנייה מימין) וכ-30 בני משפחה וחברים מהארץ ומחו"ל.

עצרת זיכרון במלאות 66 שנה לטביעת 769 מעפילי האנייה "סטרומה" במוזאון ובבית הכנסת על שם "סטרומה" בבאר שבע התקיימה ב-13 במרס במעמד יושב ראש הפדרציה היהודית ברומניה ד"ר אאורל וינר, שגריר רומניה בישראל אדוארד יוסיפר, ראש עיריית באר שבע יעקב טרנר, יושב ראש הארגון המאוחד של יוצאי רומניה מיכה חריש והרב יואל טוביאס, אב בית דין בני ברק. ד"ר רפאל ואגו מאוניברסיטת תל אביב הרצה בנושא "שואת יהודי רומניה בעיני היסטוריון", וחביבה פלד-כרמלי, מנהלת מחלקת החפצים ואוצרת בכירה ביד ושם, הרצתה בנושא "נדוויה – סיפורם של חפצים". את העצרת הנחה יושב ראש המוזאון ובית הכנסת על שם "סטרומה" אריה רייטר.

ב-19 במרס נערכו **ערב התייחדות עם הקהילות הספרדיות של ארצות הבלקן שהוכחדו בשואה ומפגש לרגל ההוצאה לאור של הספר "קליפות של כאב – משפחה יהודית ביוון הכבושה" מאת נינה נחמיה** (הוצאת יד ושם) בהיכל יהדות

והלין בגבעתיים. האירוע נערך במעמד הנשיא החמישי של מדינת ישראל ויושב ראש הרשות הלאומית לתרבות הלידיו יצחק נבון (בתמונה). מנכ"ל יד ושם נתן איתן, יושב ראש ארגון ניצולי מחנות ההשמדה יוצאי יוון בישראל משה העליון, מרים אביעזר, יושבת ראש התאחדות יוצאי יוגוסלביה, מחברת הספר נינה נחמיה וההיסטוריונית ג'ני לבל. פרופ' שמואל רפאל מאוניברסיטת בר אילן הרצה בנושא "הזיכרון והשתיקה: מקומם של דוברי הלידיו ושל ניצולי השואה בחברה הישראלית". את הערב הנחה ההיסטוריון ד"ר גדעון גרייף, והזמרת דורית ראובני הנעימה בשירה.

"בשום פנים לא ישבנו גם בכינו על נהרות בבל, גם לא תלינו את כינורינו! אנו משליכים את יהבנו על אמונות [...]". כך כתב בעיתון של גטו טרזיינשטט המלחין היהודי ויקטור אולמן שמצירותיו ומיצירות המלחין פליקס מנדלסון ניגנה **התזמורת הקאמרית שליד האקדמיה למוסיקה ולמחול בירושלים** ב-2 בינואר, בהדרכתו של ד"ר מיכאל וולפה. בקונצרט נוגנה הסונטה לפסנתר שכתב אולמן בגטו. יומיים לאחר שהושלמה, נשלח אולמן אל מותו באושוויץ. כתב היד של היצירה נמצא, ותלמידי האקדמיה שחזרו אותו על פי תצלום מטושטש וערכו אותו.

ערב עיון לרגל ההוצאה לאור של "היטלר, השואה והחברה הגרמנית" (יד ושם, 2008), אסופת מאמרים מאת ראש המכון הבין-לאומי לחקר השואה ביד ושם פרופ' דוד בנקיר (בתמונה), התקיים ב-6 בינואר. ההיסטוריון הראשי של יד ושם פרופ' דן מכן הנחה את הדיון, ונשאו בו דברים יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו, פרופ' יפעת וייס מאוניברסיטת חיפה ומנהל מגמת אירופה בבית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם ד"ר דורון אברהם. פרופ' דוד בנקיר הגיב על דברי המרצים.

ב-13 בינואר נערך **טקס הענקת אות חסיד אומות העולם לאנטון סמנישין ולווסילי איבנוב מאוקראינה** שהצילו חיי יהודים בשואה. את האותות קיבלו בשמם בנותיהם של המצילים המתגוררות בארץ. משמאל לימין: אלה איבנוב, בתו של איבנוב; יקטרינה קוצ'ורובסקי, בתו של אנטון סמנישין; דינה איבנוב, נכדתו של ווסילי איבנוב

ב-17 בפברואר נערך **טקס הענקת אות חסיד אומות העולם לבני הזוג יוזף ורוליה שטרקר ז"ל מפולין** שהחביאו בעליית גג באסם ביתם את מוטי (מארק) סטרומר והצילו את חייו. את האות והמדליה קיבל בשמם נדמ סטניסלב בריקס שהגיע לאירוע מפולין. מארצות הברית הגיעו לטקס בנותיו של הניצול סו סטרומר טלנסקי וינה גספר ועשרות בני המשפחה וחברים. בטקס גם הושק ספר הזיכרונות בהוצאת יד ושם המבוסס על יומן שכתב הניצול בימי מחבואו בבית המצילים בפולין. שגרירת פולין בישראל אגנישקה מגדזיאק מיזווסקה והעורך הראשי של ההוצאה לאור ביד ושם ד"ר דוד זילברקלנג נשאו דברים.

התרגשות רבה אחזה בקהל שהגיע ב-21 בפברואר ל**טקס הענקת אות חסיד אומות העולם לאנה (ריזין) פלשר** בת ה-93 (שלישית מימין). אנה פלשר השווייצרית הצילה את חייו של יואכים (חיים) פלשר באיטליה הפשיסטית בשואה. אנה ויואכים נישאו לאחר המלחמה. בטקס נכחו בנותיהם ד"ר דיאנה פלשר וסילביה פלשר (שנייה ושלישית משמאל), בני המשפחה וחברים. מנכ"ל יד ושם נתן איתן (מימין) העניק לחסידת אומות העולם את האות והמדליה. עוד השתתפו בטקס קרובת המשפחה ואשת ראש הממשלה עליזה אולמרט (שנייה מימין) ורנטה שרנק, נספחת התרבות בשגרירות שווייץ בישראל (משמאל).

עם הזמן חלו תמורות חדות ומכאיבות בחייה של לני. במלחמת ששת הימים נפל הצעיר בשני בניה, יונתן, בקרב על ירושלים. בתשל"ד נפטר גם בעלה. בכל זאת היא לא

חדלה מכתובת מאמרים בשאלות יסוד בתחום עיסוקיה, וכן מניהול בית פתוח לאורחים מהארץ ומאמצות חוץ. היא גם פנתה להוראה ולהדרכה, ובהיותה פרופסור, עשתה בכל שבוע את הדרך מירושלים לחיפה. בתוך כך שקדה על הכנות לכתיבת ספר כולל על שואת יהודי אירופה. לשם כך אספה חומר מכל המקורות האפשריים, אך מי שהכירה מקרוב נוכח שהיא לא הסתפקה במלאכה המתישה של מיצוי המחקרים הקיימים בלבד אלא הגיעה כמעט תמיד לתיעוד האוטנטי הראשוני. אחרי מאמץ של שנים ראה אור ב-1987 ספרה **השואה – גורל יהודי אירופה 1932-1945** בשני כרכים בהוצאת שוקן ויד ושם. הספר זכה מיד לעניין והצלחה בארץ, והתרגום לאנגלית ולגרמנית נתקבל בהערכה רבה, בתפוצה מפתיעה. שלא כמו מחברים ידועים אחרים שהתיימרו בחיבוריהם להקיף את מכלול קורות השואה ושמו דגש בצד אחד בזירה ההיסטורית – הדיכויה וההרהר או הקרבת וההתגוננות – הרי בידה של לני יחיל עלה להרכיב תמונה מלאה המשלבת הן את ההיבט של הרוצחים והמוציאים לפועל הן את ההיבט של הקרבת ופועלות ההתגוננות שלהם.

עד השנים האחרונות בחייה הייתה לני מעורה במסגרות קיימות של היסטוריונים וחוקרי שואה. צעירי החוקרים מגרמניה פקדו תכופות את ביתה, ואף ששמיעתה נפגמה, היא לא החמיצה כינוסים וישיבות של גופים שהיא הייתה חברה בהם. כמעט עד ימיה האחרונים הורגשה אישיותה ודבריה נשמעו. יהי זכרה ברוך.

הכותב הוא יועץ אקדמי ליד ושם.

לני יחיל ז"ל, מהראשונים והבכירים שבחוקרי השואה ביד ושם ובאוניברסיטאות בארץ, נפטרה בשיבה טובה. היא נולדה במשפחת וסטפל בברלין שפנתה להתבוללות והתרחקה מהיהדות. סבה מצד אמה, ג'מס סימון, מעשירי היהודים בגרמניה ונדבן ידוע, הוא שהשפיע על לני והטביע חותם יהודי יציב בהותנה. לני הצטרפה לתנועת הנוער היהודית "ורקליטה" שאימצה את הציונות, וחבריה ייסדו את קיבוץ הזורע בעמק יזרעאל. ב-1934 עלתה ארצה. לני מילאה תפקידים ציבוריים, בהם מזכירתו של ברל כצנלסון, ובתוך כך המשיכה גם בלימודיה. בעלה של לני, ד"ר חיים יחיל ז"ל, היה יליד צ'כוסלובקיה, וגם הוא היה ציוני מנעוריו ומילא תפקידים חשובים בקליטת העלייה מטעם הסוכנות ובוועד הפועל של הסתדרות העובדים והיה מנהל כללי של משרד החוץ הישראלי בשנות ה-60 של המאה הקודמת. לני שבה אז לזמן קצוב לארץ מוצאה, הארץ שממנה יצא הרוע שהציף את אירופה ובה התרכזו האחרונים שבשרידי היהודים. בהמשך שימש חיים יחיל גם שגריר ישראל בארצות סקנדינביה. שם החלה לני לאסוף חומר לחיבורה הראשון שהיה גם לעבודת הדוקטור שלה: **הצלת היהודים בדניה – דמוקרטיה שעמדה במבחן**. החיבור פורסם בתשכ"ז בהוצאת מגנס ויד ושם. חסידי אומות העולם היו בדרך כלל יחידים ומעטים בקרב עמי אירופה, ובמעשים של מסירות וסכנה הם הצילו גם את כבודה של ההומניות באירופה. לעומת זאת הדנים, תחת הכיבוש הגרמני, היו לעם של מצילים, ולכן אף שמספר היהודים שניצלו בדנמרק היה קטן באופן יחסי, למעשה ההצלה של הדנים יש חשיבות היסטורית. בהכנת הספר לדפוס ובקירובה של לני יחיל ליד ושם היה לפרופ' בן ציון דינור חלק פעיל. פרופ' דינור היה מעורב בתהליך ההתבססות של יד ושם ובהתוות קווי עבודתו המחקרית.

ישיבת מועצת יד ושם

ב-26 במרס התכנסה ישיבת מועצת יד ושם. יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו תיאר כמה מגמות וגורמי סביבה עולמיים בתחום זיכרון השואה בעולם: התמעטות דור הניצולים, רביזיוניזם היסטורי של גורמי ימין בעיקר במרכז אירופה ובמזרח, פוליטיזציה הולכת וגוברת של זיכרון השואה בעולם המערבי (בצד אימוצה, הרצוי כשלעצמו, לחלק חשוב במורשת הכלל אנושית), הכחשת השואה והצדקתה בעולם המוסלמי-ערבי וגרירת השואה אל תוך הסכסוך הישראלי-פלסטיני. להתמודדות עם מגמות אלו הציג שלו שלושה כיווני פעולה עיקריים של יד ושם: הרחבה של פעילותו החינוכית בזירה הבין-לאומית, העמקה והרחבה של שיתוף הפעולה של יד ושם עם גופים בין-לאומיים (כגון אונסקו) ושימת דגש בשימוש בטכנולוגיה כדי להגיע לקהלים רחבים בעולם (כגון העלאת מאגרי מידע לרשת האינטרנט והגדלת היקף הפעילות החינוכית המקוונת).

ד"ר ניב לויתן ממרכז עזרי לחקר אירן ומדינות המפרץ באוניברסיטת חיפה הרצה בישיבה בנושא "תעמולה אנטישמית באסלאם". המשתתפים גם צפו בהצגה **מען לא ידוע** המבוססת על ספר אנטי-נאצי נודע שכתבה הסופרת האמריקנית קרסמן טיילור עוד לפני פרוץ המלחמה אך אחרי עליית הנאצים לשלטון. בהצגה מומחזים חילופי מכתבים בין שני ידידים לשעבר: גרמני הנבלע בהדרגה אל תוך הנאצים, ויהודי יוצא גרמניה אשר נמלט לארצות הברית.

שירות הסעה חדש

תחילת ינואר מופעל שירות הסעת נוסעים קבוע מהרצל ליד ושם. השירות מופעל כ"שסטל" ברציפות בשעות פתיחת יד ושם למבקרים, ובו שמונה תחנות לצורך איסוף והורדה של נוסעים באתר, לרבות בקעת הקהילות. את השירות החדש מפעילה חברת "אגד", והוא אינו כרוך בתשלום. למידע נוסף נא לפנות למחלקת קשרי קהל, טלפון 02-6443749.

קטלוג ספריית יד ושם – באינטרנט

ב-113,000 כותרים ב-54 שפות שמורים בספריית יד ושם. ספרים אלו מהווים את האוסף המקיף ביותר בעולם של ספרות בנושא השואה ומייצגים את ניסיונה של האנושות להתמודד עם הזעזוע הגדול ביותר בהיסטוריה. במשך שנים רבות שימש הקטלוג הממוחשב את המבקרים במבנה הספרייה בלבד. מעתה הקטלוג כולו מקוון ועומד לרשות הקהל בכל מקום ובכל שעה באתר האינטרנט של יד ושם (www.yadvashem.org). הקטלוג המקוון הוא כלי עבודה רב ערך למתעניינים בנושא השואה. אפשר לערוך בו חיפוש באמצעות כ-9,000 כותרים נושא שפיתח צוות הספרייה, באמצעות חיפוש פשוט על פי שם המחבר או הכותר או באמצעות חיפוש "בוליאני" (מורכב) ושימוש במילות יחס ("ו", "או", "ולא").

הכותב הוא מנהל הספריות.

הוקרה לרכז הקבוצות של יד ושם

ב-חודש פברואר זכה שוקי שם טוב, רכז הקבוצות במחלקת קשרי קהל ושיווק תיירותי ביד ושם, לקבל תעודת הוקרה מאת אגודת מורי הדרך לתיירות בישראל. התעודה

מימין לשמאל: מנכ"ל משרד התיירות שאול צמח, מנכ"ל לשכת מארגני התיירות עמי אתגר, יושב ראש אגודת מורי הדרך בישראל יעקב מטריני ורכז הקבוצות של יד ושם שוקי שם טוב

מוקירה את עבודתו ביד ושם למען "שיפור תדמית מדינת ישראל בעני התייר, קידום התיירות בישראל ומתן יחס חם והגון לציבור התיירים ולמורי הדרך", והיא הוענקה בטקס רשמי בנוכחות ויוזאן אוריה, מנהלת המחלקה. יד ושם מברך את שוקי שם טוב וגאה בהישגיו.

ב-11 בינואר ביקר ביד ושם נשיא ארצות הברית ג'ורג' בוש עם מזכירת המדינה האמריקנית קונדוליסה רייס, נשיא המדינה שמעון פרס, ראש הממשלה אהוד אולמרט ויושב ראש מועצת יד ושם יוסף (טומי) לפיד בהדרכת יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו. בתום הביקור העניק אבנר שלו לנשיא ארצות הברית פורטפוליו מהודר: רפליקה של התנ"ך המאיר מאת האמן קרול דויטש שנספה בשואה. הפורטפוליו הוא הראשון בסדרה יוקרתית ממוספרת ומוגבלת של 500 עותקים שהפיק יד ושם, ובו כל 99 איורי התנ"ך שיצר דויטש בזמן השואה לבתו בת השנתיים.

ב-25 במרס סייר נשיא בולגריה גיאורגי פרבנוב (משמאל) במוזאון לתולדות השואה בלוויית יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו (מימין).

בביקורו ביד ושם ב-3 במרס סייר נשיא הונגריה לאסלו שוליוס במוזאון לתולדות השואה.

בלוויית ראש ממשלת ישראל אהוד אולמרט ושמונה שרים ממשלה ומגרמניה, ביקרה **קנצלרית גרמניה ד"ר אנגלה מרקל** ביד ושם ב-17 מרס. הקנצלרית סיירה במוזאון לתולדות השואה בביקורה הקודם בינואר 2006, ובביקורה השנה השתתפה בטקס זיכרון באוהל יזכור עם ראש הממשלה, יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו ויושב ראש מועצת יד ושם יוסף (טומי) לפיד.

ב-18 במרס ביקר ביד ושם המועמד הרפובליקני לנשיאות ארצות הברית הסנטור ג'ון מקיין בהדרכתו של אפרים קיי, מנהל מגמת ההשתלמויות למורים באנגלית ולחינוך יהודי.

בביקורו במוזאון לתולדות השואה ב-14 בינואר קיבל **שר החוץ של קנדה מקסים ברנייה** (מימין) הדרכה מראש דסק הארצות הדוברות אנגלית דוד מצלר (משמאל).

ראש ממשלת צ'כיה **מירק טופולנאק** (מימין) ביקר ביד ושם ב-10 במרס בלוויית מנכ"ל יד ושם נתן איתן (משמאל).

שר החוץ של לוקסמבורג ז'אן אסלבורן ביקר ביד ושם ב-25 במרס וסייר במוזאון לתולדות השואה.

שר החוץ של ליטא פטראס וייטאקונאס ביקר ביד ושם, ויושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו הגיש לו מחאה כתובה על בקשתה של ליטא לחקור את הפרטין וחוקר השואה ד"ר יצחק ארד על שלכאורה רצח אזרחים ליטאים בתקופה שבה היה פרטין לוחם בשואה. ד"ר ארד הוא תאיל (מיל') ושימש יושב ראש הנהלת יד ושם במשך 21 שנים, עד שנת 1993. לפני שלוש שנים הוציא יד ושם לאור את מחקרו המקיף על שואת יהודי ברית המועצות, ובו פרק מקיף על שואת יהודי ליטא.

ב-24 במרס סייר **ראש ממשלת סילבנה רטנסרי וויקריניקה** (במרכז) במוזאון לתולדות השואה בהדרכתו של העורך הראשי של ההוצאה לאור של יד ושם ד"ר דוד זילברקלנג.

ידידים ותומכים ברחבי העולם

ארצות הברית

בביקורו של הנשיא ג'ורג' בוש ביד ושם בחודש ינואר נפגשו המשלחות הרשמיות של ארצות הברית וישראל עם יושב ראש האגודה האמריקנית למען יד ושם אלי זבורובסקי (בתמונה: במוזאון לאמנות השואה, מעיין בתנ"ך המאזין של האמן היהודי קרול דויטש). מימין לשמאל: יושב

ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו, סגנית מנהלת אגף המוזאונים ביד ושם יהודית שן-דר, הנשיא ג'ורג' בוש, שרת החוץ ציפי לבני, ראש הממשלה אהוד אולמרט, מזכירת המדינה קונדוליסה רייס, אלי זבורובסקי והממונה על התרבות באגודה האמריקנית אליזבת מונדלק זבורובסקי

התורמים ליד ושם ג'ק ומרילין בלז מממפים ביקרו בקמפוס יד ושם עם בני משפחתם.

בביקור העניק להם אבנר שלו אלבום לרגל יום הולדתו ה-80 של ג'ק.

מיצי ווארן אייזנברג מניו יורק הגיעו לביקור מיוחד ביד ושם. הנכדים הצעירים ביקרו בתערוכה "אין משחקים ילדותיים", ואילו המבוגרים סיירו במוזאון לתולדות השואה. בני המשפחה המורחבת התכנסו בכיכר יאנוש קורצ'אק. בתמונה: בת המצווה ראשל זלינגר אוחזת בתעודה שקיבלה.

בחודש דצמבר נערך ביד ושם טקס החנוכה של הפנורמה שהוקמה בסיועם הנדיב של רושל ומקס אטינגין לזכר חסידי אומות העולם בולסלב

ויוספה בורטינסקי שהצילו את אטינגין. יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו העניק לבני הזוג את מפתח יד ושם, מזכרת מהאירוע, בנוכחות בני משפחה וידידים.

התורם ליד ושם סטיבן שורץ (מימין) סייר בחודש דצמבר ביד ושם בלוויית המדריכה הייזי פלינט (משמאל). בין היתר הוא ביקר בביתן התערוכות שהוא תרם להקמתו עם רעייתו המנוחה טינה, אחיו הנריק וגיסתו רושל.

יד ושם קידם בברכה שלושה דורות של בני משפחת מיצנר, תומכי יד ושם מיוסטון. דוד מיצנר, איירה מיצנר ולורה מיצנר סיירו בתערוכה "כתמים של אור: להיות אישה בשואה". מימין לשמאל: לורה מיצנר, איירה מיצנר, מנהל האגף לקשרי חוץ שיעיה בן יהודה, דוד מיצנר ומדריכת יד ושם הייזי פלינט

דניאל לוין ופיי הרטוג לוין
משיקגו ביקרו ביד ושם עם בני
משפחתם וסיירו סיום מיוחד
במוזאון לתולדות השואה.

ד"ר אינגריד טאובר, בתו של
התורם ליד ושם ד"ר לאסלו
טאובר ז"ל וחברה בוועד המנהל
של האגודה האמריקנית למען
יד ושם, סיירה ביד ושם ונפגשה
עם ראש המכון הבין-לאומי
לחקר השואה פרופ' דוד בנקיר.
הקרן לחקר יהדות הונגריה
בתקופת השואה, שהוקמה
בתרומתו הנדיבה של אביו,
קרויה על שמה, לאות הוקרה.

סו וברני פאקר (שלישי
ורביעי מימין), ידידי יד ושם
מבוסטון, הגיעו עם בני
משפחתם ליד ושם וסיירו
סיום מיוחד במוזאון לתולדות
השואה ובמוזאון לאמנות
השואה, שם נפגשו עם
סגנית מנהלת אגף
המוזאונים יהודית שן-דר
(שנייה מימין).

בחודש ינואר סיירו ידידי
יד ושם תמר הירשל
והרולד שניידר במוזאון
לתולדות השואה
בלוויית סגנית האגף
לקשרי חוץ שרי
גרניצה (מימין).

תומך יד ושם דוד שטיינר (שלישי מימין) הגיע ליד
ושם בלוויית כמה מבני משפחתו לסיור מיוחד בקמפוס.
זיכרונות השואה של דודו של דוד, יונה שטיינר (כפי
שסופרו לאחייניתו של דוד דבורה שטיינר ואן רויין),
פורסמו בספר שהוציא יד ושם לא מכבר.

ארלין אייס מניו יורק ביקרה ביד ושם בחודש
ינואר עם בני משפחתה. ארלין היא בתה
של ניצולת השואה אידית גולדנר שטיינלאוף,
מתומכי יד ושם והתומכת בפרויקט איסוף
שמות קרבנות השואה הבין-לאומי.

ב-21 בפברואר ערכו חברי המנהיגות הצעירה של
האגודה האמריקנית למען יד ושם את אירוע הגאלה
השנתי ה-11 באולם הנשפים "פרינס ג'ורג' שבמנהטן,
ובו השתתפו יותר מ-700 מוזמנים. הרווחים מהאירוע
יועברו לטובת פרויקט איסוף שמות קרבנות השואה
הבין-לאומי של יד ושם.
למעלה: המתאמת החינוכית של האגודה
האמריקנית אילנה אפלקר (משמאל), יושבי הראש
המשתתפים של אירוע הגאלה מטעם המנהיגות הצעירה
רבקה האנוס, נדב בסנר וניקול פיינס, יושב ראש
האגודה האמריקנית אלי זבורובסקי (שלישי מימין) ויושבת ראש
המנהיגות הצעירה של האגודה קרולין מאסל (מימין).
למטה: חברי ועדת אירוע הגאלה מטעם המנהיגות הצעירה
דניאל שוורץ ובארי לוין

ידידים ותומכים ברחבי העולם

קנדה

ב-24 בינואר חנך יד ושם את אתר האינטרנט החדש שלו בשפה הערבית. האתר הוקם בזכות נדיבותם של **סטוארט גולבין ואיילין גולבין** (במרכז). לפני עלייתו של האתר נערך טקס החנוכה של האתר בנוכחות יושב ראש הנהלת יד ושם **אבנר שלו**, איילין גולבין, סטוארט גולבין ומנהל דסק ארצות דוברות אנגלית ביד ושם **דוד מצלר**.

ישראל

תודה לתומכינו במפעל גביית העדויות

יד ושם מבקש להוקיר תודה לנאמניו החדשים אשר נענו לקריאה להרים תרומה למפעל גביית עדויות הווידאו מניצולי שואה שיד ושם מקיים בבתי הניצולים ברחבי הארץ.

יושב ראש קרן קנדי לי **ג'פרי גולדקורן** (מימין), נאמני הקרן ובני משפחותיהם השתתפו בטקס הסרת הלוח מעל שלט ההוקרה לקרן, התומכת בנדיבותה בפעילות החינוכית שמקיים בית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם.

אוסטרליה

בחודש דצמבר הגיעו רות וסם אלטר (משמאל) עם משפחתם המורחבת לסיור מיוחד בקמפוס יד ושם.

ספרד

המהדורה הספרדית של "אלבום אושוויץ" נחנכה ב-21 בינואר במדריד, בנוכחות (משמאל לימין) המשורר והסופר **חון חואריסטי**, המזכיר הכללי של "בית ספרד-ישראל" **אנחל וסקז** ונשיא אגודת ידידי יד ושם בספרד **איזק קרוב**. צייד הנאצים **סרז' קרלספלד**, שדאג להעביר את האלבום המקורי ליד ושם, נכח באירוע והציג את סיפור האלבום.

בריטניה

ב-23 בינואר חנכה אגודת ידידי יד ושם בבריטניה את הקמפיין "שומרי הזיכרון" בבית הנבחרים הבריטי. באירוע השתתפו (משמאל לימין) הרב **בארי מרקוס**, **ז'אק**

וויזר, מנהל דסק ארצות אנגלית ביד ושם **דוד מצלר**, שרת השלטון המקומי **הייזל בלארס**, חבר הפרלמנט מטעם הלייבור **אנדרו דיסמור**, **לינדה פטרסון** ויושב ראש אגודת ידידי יד ושם בבריטניה **ג'פרי פיניק**.

ונצואלה

מריה אלנה לאבאוד, כתבת טלוויזיה מגלבוויז'ן, ערוץ 133, ביקרה ביד ושם לצילומי סרט בנושא השואה. הסרט שודר בוונצואלה.

בחודש ינואר סיירה משלחת של ויצ"ו ונצואלה ביד ושם. בתמונה: נציגת הארגון **פאני כהן** (משמאל) עם מנהלת הדסק האיברו-אמריקני באגף לקשרי חוץ **פרלה חזן**.

ליכטנשטיין

לציון יום הזיכרון הבין-לאומי לשואה ב-27 בינואר קיים הפרלמנט של ליכטנשטיין טקס זיכרון בתאטרון טקיני שבעיר שאן, בשיתוף **אגודת ידידי יד ושם בליכטנשטיין**. בצד נאומים מפי נציגי הממשלה ונציגי אגודת הידידים הוקרן הסרט "בסוף יבואו תיירים", ולאחריו התקיים דיון ער. מימין לשמאל: שגריר ישראל בשווייץ **אילן אלגר**, ראש ממשלת ליכטנשטיין **אוטמר הסלר**, דוברת ממשלת ליכטנשטיין ד"ר **גרלינדה מנץ-קריסט** וחברת אגודת ידידי יד ושם בליכטנשטיין **אבלין ברמן**

פנמה

איזק כהן (משמאל) ובני משפחתו סיירו לא מכבר בקמפוס יד ושם. איזק כהן הוא בנם של התורמים ליד ושם **סעדי וסימי כהן**.

אוקראינה

בחדש דצמבר יצאה משלחת מטעם יד ושם, ובה גם יושב ראש הנהלת יד ושם **אבנר שלו** (מימין) והיועץ המיוחד **אריה צוקרמן**, לאוקראינה, שם נפגשה עם חברי **אגודת ידידי יד ושם באוקראינה** ועם מנהיגי הקהילה היהודית של דניפרופטרובסק. אבנר שלו העניק לאיגור **קולומוייסקי** (משמאל) את מפתח יד ושם לאות הוקרה על פעילותו. איגור יזם את הקמת "קרן ההנצחה לזכר קרבנות השואה באוקראינה ובברית המועצות לשעבר" התומכת בפעילויותיו של יד ושם במחקר, בחינוך, בהנצחה ובתיעוד השואה שם.

גרמניה

צילום: פטר וילר, אסן

יד ושם הכיר בד"ר **אלזה בייץ** בעת האחרונה חסידת אומות העולם. בעלה פרופ' **ברטולד בייץ** זכה בתואר זה ב-1973. תעודה ומדליה הוענקו לה בטקס פרטי בביתה באסן שבגרמניה. מימין

לשמאל: השרה במשרד הקנצלרית ויושבת ראש **אגודת ידידי יד ושם בגרמניה הילדגרד מולר**, ד"ר אלזה בייץ ויושב ראש הנהלת יד ושם **אבנר שלו**

התערוכה הנוודת "טוראי טולקצ'ב בשערי הגיהנום" הוצגה בחודש ינואר בבניין הפרלמנט של באדן-וורטמברג בשטוטגרט שבגרמניה. במעמד הפתיחה נשאו דברים נשיא הפרלמנט **פטר שטראוב** (מימין) ויושבת ראש **אגודת ידידי יד ושם בגרמניה הילדגרד מולר** (משמאל).

יד ושם אבל על פטירתה של **טרוד רייס ז"ל**, רעייתו של סיימון רייס, נשיא לחיים של **אגודת ידידי יד ושם בבריטניה**. במשך כל ימי חייה תרמה טרוד רבות לזיכרון השואה.

יד ושם מביע את צערו על פטירתה של **קלר פרידלנדר ז"ל**, ניצולת שואה מפולין, שתמכה ביד ושם ובזיכרון השואה במשך שנים רבות. קלר פרידלנדר תרמה לבניית הארכיונים ביד ושם – המאגר הגדול בעולם של מידע על השואה.

יד ושם מביע את הערכתו לתומכיו – תרומתם מסייעת לנו להמשיך במשימה ההיסטורית של הנצחת זכר הנספים בשואה, של הרחבת הידע על השואה באמצעות מחקר ופרסומים ושל העמקת החינוך בקרב הדור הצעיר. יד ושם יודה לך על החלטתך לתמוך בפעילותו. יחד נוכל להמשיך לצקת תוכן בזיכרון השואה ולהעמיק, להכין את הדורות הבאים ולספק להם כלים לשמירה על המשך קיומו של העם היהודי ועל ערכי היסוד המקודשים לחברה האנושית.

כדי לתרום* באמצעות כרטיס אשראי או באמצעות המחאה, יש לפנות לכתובת זו:

אגודת נאמני יד ושם בישראל
יד ושם – רשות הזיכרון לשואה ולגבורה
ת"ד 3477 ירושלים 91034
טלפון: 02-6443417/8
פקס: 02-6443419

דואר אלקטרוני: Israel.society@yadvashem.org.il

*התרומה ליד ושם מוכרת לצורכי מס על פי סעיף 46 א' לפקודת המס.

יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשס"ח

תכנית האירועים ביד ושם

ערב יום הזיכרון לשואה ולגבורה: יום ד', כ"ה בניסן, 30 באפריל

20:00 עצרת הפתיחה הממלכתית לציון יום הזיכרון לשואה ולגבורה במעמד נשיא המדינה שמעון פרס, ראש הממשלה אהוד אולמרט ויושבת ראש הכנסת דליה איציק—**כיכר גטו ורשה** הכניסה לעצרת הפתיחה בהזמנות אישיות בלבד.

22:00 רב-שיח בנושא "ובחרת בחיים" – ניצולי השואה, מדינת ישראל ועיצוב הזיכרון בהשתתפות ניצול השואה ישראל אבירם, השחקנית חנה לסלאו, פרופ' לקולנוע ולספרות נורית גרץ, איש האקדמיה הרב ד"ר חיים בורגנסקי, יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו. אמן אורח: אהרון חאל. מנחה: אהוד גרף (רב-השיח ישודר בשידור ישיר בגלי צה"ל)—**אודיטוריום**

יום הזיכרון לשואה ולגבורה: יום ה', כ"ו בניסן, 1 במאי

08:30–15:00 פעילות לקבוצות תלמידים: מפגשים עם אנשי עדות, סדנאות מולטימדיה, סיורים מיוחדים וסדנאות יצירה בנושא השואה – **בית הספר המרכזי להוראת השואה** לפרטים נוספים: 02-6443631

10:00 צפירת דומייה

10:02 טקס הנחת הזרים בהשתתפות נשיא המדינה, ראש הממשלה, יושבת ראש הכנסת, יושב ראש הסוכנות היהודית, סגן הרמטכ"ל, המפכ"ל, זקן הסגל הדיפלומטי, ראש העיר ירושלים, אישי ציבור, ארגוני הניצולים והלוחמים, תלמידים ומשלחות מרחבי הארץ—**כיכר גטו ורשה**

10:30–12:30 "לכל איש יש שם": מעמד קריאת שמות קרבנות השואה על ידי הציבור הרחב—**אוהל יזכור**

11:00 "לכל איש יש שם": מעמד קריאת שמות קרבנות השואה בחסות יושבת ראש הכנסת—**משכן הכנסת**

13:00 טקס אזכרה מרכזי—**אוהל יזכור**

15:00 עצרת זיכרון ליהודי הונגריה—**בית הכנסת**

16:00 עצרת זיכרון של ארגון ותיקי המחתרת היהודית בצרפת—**אודיטוריום**

17:30 עצרת תנועות הנוער בשיתוף מינהל חברה ונוער ומועצת תנועות הנוער במשרד החינוך—**בקעת הקהילות**

19:00 כינוס עמותת דורות ההמשך – נושאי מורשת השואה והגבורה—**בית חיל האוויר**, רחוב ז'בוטינסקי 15, הרצליה. לפרטים ולהרשמה: dorot_hemshech@walla.com

02-6443801